

Opinnäytetyö (AMK)

Hoitotyö

Sairaanhoitaja

2012

Anu Dodson & Tuija Lehtonen

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUUSAAMISEN EHKÄISY

– Terveysnettisivut

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

Turun ammattikorkeakoulu

Hoitotyön koulutusohjelma | Sairaanhoitaja

Joulukuu 2012 | 59 + 3 liitettä

Bergfors Tarja & Kaarto Marjo

Anu Dodson & Tuija Lehtonen

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

Varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Tutkijat tulivat siihen tulokseen, että koulukiusaamisen juuret alkavat jo päiväkodista. Tutkimuksen mukaan päiväkodin henkilökunta ei aina tunnista kiusaamistilanteita. Havainnoimalla lapsia ja vuorovaikutustilanteita aktiivisesti on mahdollista ehkäistä sekä puuttua varhaisessa vaiheessa kiusaamiseen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 41–47.)

Opinnäytetyö on Salon kaupungin tilaama projekti, osana Salolaisella yhteistyöllä paremmaksi osajaksi-hanketta. Suomalaiset tutkijat, alan ammattilaiset ja asiantuntijat ovat vasta hiljattain alkaneet perehtyä päiväkotikäisten lasten kiusaamiseen varhaiskasvatuksessa. Aikaisemmin ilmiöön ei ole kiinnitetty paljon huomiota. Kiusaamiseen tulisi puuttua jotta sen seuraukset voitaisiin ennaltaehkäistä. Työ sisältää kirjallisuuskatsauksen, projektin empiirisen toteuttamisen vaiheet, luotettavuuden arvioinnin sekä oman pohdinnan aiheesta ja työhön liittyvistä vaiheista.

Kirjallisuuskatsaukseen on kerätty kiusaamiseen liittyviä aihealueita kattavasti, joista on koottu nettisivut aiheeseen. Nettisivut on tarkoitettu kaikille alan ammattilaisille, vanhemmille sekä asiasta kiinnostuneille henkilöille. Projektista syntynyt kiusaamisen ehkäisy opas löytyy internetistä.

Projektin tehtävä on luoda opas terveystieteen kiusaamisesta varhaiskasvatuksen työntekijöille, vanhemmille sekä aiheesta kiinnostuneille. Tavoitteena on auttaa puuttumaan kiusaamiseen sekä ennaltaehkäisemään sen syntyä.

Hyvä jatkotutkimus aiheelle olisi tehdä kysely päivähoiton työntekijöille kiusaamiseen ja sen havainnointiin liittyen, sekä ottaa kyselyjen avulla selvää hoitohenkilökunnan yleisestä tietotaidosta kiusaamisen tunnistamisen, ehkäisyn ja muista aiheeseen läheisesti liittyvistä tekijöistä.

ASIASANAT:

kiusaamisen ehkäisy, kiusaamisen tunnistaminen, kiusaamiseen puuttuminen, kiusaamisen muodot, itsetunto, temperamentti, aggressio, kasvatuskumppanuus, varhaiskasvatus

Anu Dodson & Tuija Lehtonen

HOW TO PREVENT BULLYING IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

Bullying starts at an early stage and it should be prevented effectively. Kindergarten staff and leaders should invest in knowledge about bullying among kindergarten children. The research states that kindergarten staff does not always notice bullying situations. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 41–47.)

This title of thesis was commissioned by Salo city. Project was called "Paremmaksi osaajaksi salolaisella yhteistyöllä". It means how to become better expert in co-operation. Combined aim is validation of knowledge and support among families, children and professionals. Finnish researchers, professionals and experts have recently started to get interested in bullying of the ages 1 – 6 years old children. Before this phenomenon has had considerably little discussion in the medical field. Intervention at an early stage is important in preventing bullying. This thesis contains literal review, ethical and reliable point of view about bullying among kindergarten aged children.

The thesis contains different subject areas, which have been used to create a web site. Internet pages are intended to all professionals, parents and other readers who are interested in this subject area. The purpose of the project was to create a web site about how to prevent bullying under school age children. Main goal of the web site was to help prevent and intervene bullying.

Further research could deal with composing a questionnaire for nursing professionals on how to recognize bullying, how to prevent and become aware of it.

KEYWORDS:

Prevention, identification and interference of bullying, forms of bullying, self-esteem, temperament, aggression, education companionship, early childhood education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 LAPSEN KASVU JA KEHITYS	3
2.1 Itsetunnon merkitys kasvuun ja kehitykseen	6
2.2 Aggressio	10
2.3 Temperamentti ja sosiaalisuus	12
2.4 Persoonallisuuden kehittyminen	15
3 KIUSAAMINEN	17
3.1 Kiusaamisen muodot ja kiusaamisen tunnistaminen	22
3.2 Kiusaamisen ehkäisy päiväkodissa	23
3.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja kasvatuskumppanuus	28
4 INTERNET TERVEYSNEUVONNAN VÄLINEENÄ	32
5 PROJEKTIN TEHTÄVÄ JA TAVOITE	36
6 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS	37
7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	47
8 POHDINTA	51
LÄHTEET	54

LIITTEET

- Liite 1. Toimeksiantosopimus
- Liite 2. Projektilupa
- Liite 3. Terveysnettisivut

KUVAT

Kuva 1. Aggression portaat syntymästä aikuisuuteen	11
Kuva 2. Nettisivujen ensimmäinen hahmoteltu päävalikko	38
Kuva 3. Nettisivujen päävalikko ja sisältö kehityspäivän palautteen jälkeen	41
Kuva 4. Lapsen piirroskuva kiusaamistilanteesta	42
Kuva 5. Ensimmäinen raakaversio nettisivuista	43
Kuva 6. Nettisivujen toinen raakaversio	44

KUVIOT

Kuvio 1. Persoonallisuuden kehitys yksilön ja ympäristön vaikutuksena	15
---	----

TAULUKOT

Taulukko 1. Kiusaamisen muodot

21

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamiseen on kiinnitetty yhä enemmän huomiota Suomessa. Salolaisella yhteistyöllä paremmaksi osaajaksi – hankkeeseen kuuluva opinnäytetyön aiheemme oli laaja ja tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman yksinkertainen mutta vaikuttava työ. Tarkoituksena oli auttaa ammattilaisia tunnistamaan kiusaaminen paremmin ja antaa uusia työkaluja asioiden kohtaamisen ja eri tilanteiden hoitamiseen.

Kiusaaminen on kaikkien yhteinen ongelma. Pienten lasten kiusaaminen ei ole paljon tutkittu aihe, mutta tehdyt tutkimukset osoittavat, että sitä esiintyy jo hyvinkin pienten lasten keskuudessa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010.) Suomessa on viimeaikoina ryhdytty tarkastelemaan tätä ilmiötä yhä enemmän. Tärkeimmiksi avainsanoiksi kiusaamisen ehkäisyssä muodostuvat kiusaamisen tunnistaminen, varhainen puuttuminen sekä henkilökohtaiset asenteet. Opinnäytetyöhön on kerätty tutkimuksista ja alan kirjallisuudesta ne asiat, joita on haluttu nostaa esille ja joilla on koettu olevan suuri merkitys kiusaamisen ehkäisyn kannalta. Opinnäytetyö sisältää tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä kiusaamisesta.

Opinnäytetyö pureutuu eri näkökulmista kiusaamisen ehkäisyyn. Työssä on tarkasteltu niin lapsen kuin vanhemman sekä varhaiskasvatuksen työntekijän näkökulmia ja niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat kiusaamiseen ongelmana. Kiusaamiselta onnistutaan katkaisemaan juuret, jos näitä eri näkökulmia pystytään tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti.

Oman toiminnan tarkkailu ja sen arvioiminen on erityisen tärkeää. Omalla toiminnalla on kauaskantoiset seuraukset ja joskus oma toimintamme ylläpitää negatiivista kehää. Työssä tarkastellaan myös oman toiminnan näkökulmaa, jotta se ei jäisi taka-alalle, kun pohditaan kiusaamisen ehkäisyä. (Kirves & Stoor-Grenner, 46; Kirves & Stoor-Grenner 2010, 42–44.)

Kiusaamiseen puuttuminen on yhteinen asia. Tekemällä yhteistyötä eri tahojen kanssa, onnistumme luomaan käsityksen siitä, miten tähän ongelmaan pääsee parhaiten vaikuttamaan. Yhteistyö ja avoimuus on ensiarvoisen tärkeää. Siihen tulisi pyrkiä kaikessa toiminnassa, joissa toiveena on hyvät tulokset ja tyytyväiset yhteistyökumppanit. Lasten hyvinvointi on kaikkien etu ja sen toteuttamiseen tarvitaan yhteistä panosta. (Kirves & Stoor-Grenner, 46; Kirves & Stoor-Grenner 2010, 42–44.)

Lapsen käyttäytymistä ohjaavat muun muassa aikuiset ja päivähoito. Heidän tavoitteenaan on luoda ne normit, mitkä ohjaavat käyttäytymistä ja mitä yhteiskunnassa pidetään hyvänä. Kasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen kykyä ohjata itse omaa toimintaansa. (Eronen ym. 2001, 72–73.)

Projektin tehtävä oli luoda opas terveystietoon kiusaamisesta varhaiskasvatuksen työntekijöille, vanhemmille sekä aiheesta kiinnostuneille. Tavoitteena on auttaa puuttumaan kiusaamiseen sekä ennaltaehkäisemään sen syntyä.

2 LAPSEN KASVU JA KEHITYS

Päivähoidon tilastoja tarkastellessa voidaan todeta, että päivähoidon osuus Suomessa on melkoisen suuri. 2000-luvun tilastoyhteenvetoja katsottaessa luvut ovat tasaisesti nousseet vuodesta 2004, yhtä notkahdusta lukuun ottamatta, joka oli vuosi 2009. Kaiken kaikkiaan 1–6 vuotiaita on ollut 353 880 vuonna 2009, joista päivähoidossa on ollut 217 950 lasta. Prosenttiyksikköinä se on 61,6%, joka on reilusti yli puolet tämän ikäluokan lapsiväestöstä. Näitä lukuja ajatellen on kiusaamisen ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa äärimmäisen tärkeää. Lasten päivähoitoa toteutetaan kunnallisessa päivähoidossa, yksityisissä ostopalvelupäiväkodeissa, yksityisissä päivähoitopaikoissa sekä perhepäivähoitopaikoissa. (THL 2010.)

Vanhemmalle tarjotaan Suomessa vapautta valita, laittaako lapsensa kunnalliseen päivähoitoon vai ei. Yhteiskunta tukee rahallisesti kotona lasta hoitavaa vanhempaa. Suomessa on mahdollista saada kotihoidontukea ja hoitolisää, jos lapsi on alle kolme vuotias. Myös yli kolme vuotiaasta maksetaan tukea, mikäli perheessä on toinen alle kolme vuotias lapsi. Tällä tavoin yhteiskunta antaa taloudellisesti mahdollisuuden vanhemmille, jotka haluavat hoitaa itse lastaan. (KELA 2012.)

Lehtinen kertoo Turun Sanomien artikkelissaan miten Turussa korotetaan osaikaisen päivähoidon maksuja elokuusta 2012 lähtien. Turun ja lähikuntien aluejohtaja myöntää uudistuksen vaikuttavan päivähoidossa olevien lasten kokopäiväisyyden kasvuun. Aikaisemmin 11 päivän kuukausihoidosta on laskutettu 50% kokonaispäivähoidon hinnasta, uudistuksen myötä se nousee 60%. Jos taas lapsi on hoidossa 16 päivää, maksua peritään entisen 75% sijasta 85%. Tämä muutos tulee vaikuttamaan päivähoidon kokonaismäärään, mutta vaikea arvioida minkä verran. (Lehtinen 2012.)

Päivähoitolaissa sanotaan muun muassa, että päivähoidon tarkoitus on tukea koteja lasten kasvatustehtävissä ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhteistyössä lasten vanhempien kanssa. Päivähoidon tulee tarjota lapselle turvalliset ihmissuhteet sekä huomioida lapsen henkilökohtaiset lähtökohdat ja

pitää huoli siitä, että kasvuympäristö on lapselle suotuisa. Kiusaamista esiintyy monin eri tavoin, kaikissa ikäluokissa. Se voi olla ruumiillista, henkistä tai molempia. Kiusaaminen voidaan laskea rikokseksi ja siitä voi seurata rikoslaissa säädetty rangaistus. (Finlex 2012; MLL 2012a.)

Jokaisen aikuisen tulisi tutustua ja olla tietoinen lasten oikeuksien sopimuksesta. Lapsen oikeudet on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (LOS). Se on valtioita sitova ihmisoikeussitoumus ja se koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Unicefin työ perustuu tähän sopimukseen. Sopimus sisältää neljä yleisperiaatetta; syrjimättömyyden, lapsen edun huomioimisen, oikeuden elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittamisen. Kaikki nämä yleisperiaatteet liittyvät myös kiusaamisen ehkäisyyn. Lasten oikeuksien sopimuksen lyhyt versio löytyy osoitteesta: http://www.unicef.fi/LOS_lyhyt (Unicef 2012.)

Pynnönen (2009) pohtii tutkimuksessaan asenteiden ja kotihoidon käytön yhteyksiä toisiinsa. Tutkimuksessa 25–50 vuotiaita suomalaisia lähestyttiin kirjekyselyn avulla. Tulokset analysoitiin jakamalla ne eri komponentteihin, joiden avulla tuloksia analysoitiin kokonaisvaltaisesti. Vastaaajia oli 2500 kappaletta ja vastausprosentti oli 56,6. Vastaaajajoukko koostui kotitalouksista joissa asui vähintään kaksi henkilöä. Näistä vastaaajista 63% oli käyttänyt kotihoidontukea ja 37% ei ollut käyttänyt. (Pynnönen 2009, 47–48.)

Kotihoidon tuen käyttöön liittyvänä olettamuksena oli sen negatiivinen vaikutus perheen tuloihin. Yleinen uskomus on että tulot alenevat ja pitkä poissaolo työelämästä vaikuttaa negatiivisesti työelämään palaamiseen. Suurella osalla kotihoidon tukea saavista ei ole voimassa olevaa työsuhdetta. Nämä lähtökohdat vaikuttivat vanhempien valintoihin työhönpalaamisesta ja lasten päivähoitoon valintaan liittyvistä kysymyksistä. Tutkimuksessa käsiteltiin nimenomaan valitsemisen näkökulmaa. Päivähoidon ja kotihoidon vastakkain asettelu on jatkuvasti puheenaiheena. Kotihoidon perusajatukset pohjautuvat tasa-arvon ja oikeuden kysymyksiin, joita Pynnönen tutkimuksessaan painotti. Tutkimuksessa tuli ilmi, että perhekeskeisyys ja perinteisten roolien kannattajat valitsivat kotiäitiyden enemmässä määrin kuin työkeskeiset vanhemmat.

Tutkimuksessa pääteltiin, että ihannetilanne olisi, että pienten lasten vanhemmat pyrkisivät lyhennettyyn työaikaan. Tällöin lapset saisivat laadukasta päivähoitoa sekä arvokasta aikaa omien vanhempiansa kanssa. (Pynnönen 2009, 11, 34, 65, 70.)

Sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestö Tehy selvitti yhdessä Suomen Lastenhoitoalaliiton (SlaL) tutkimuksessaan vuonna 2010 miten suurissa ryhmissä lapsia päivähoidossa hoidetaan. Kyselyyn oli mahdollista vastata internetissä 26.4–15.5.2010 välisenä aikana, jonka lisäksi kysely lähetettiin Tehyläisille päivähoidon ammattilaisille. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 1051 henkilöä. Asetus lastenhoitolaista on vuodelta 1973 ja Tehyn toiveissa onkin päivähoitolain uudistus ryhmäkokoja ajatellen. Vuonna 1993 siirryttiin ryhmäkoon määrittelystä joustavampaan henkilöstön ja lasten väliseen suhdeluvun säätelyyn. Nyt kuitenkin Tehyn selvityksen mukaan lastenhoidon ryhmäkokoihin olisi puututtava uudistamalla asetusta taas. Tämän hetkisen asetuksen mukaan hoitajia tulisi olla vähintään neljä, mikäli ryhmäkoko alle 3-vuotiaiden ryhmässä on 13–16. Enintään neljä alle 3-vuotiasta lasta yhtä hoitajaa kohden ja enintään seitsemän yli 3-vuotiasta lasta yhtä hoitajaa kohden. Tehyn selvityksen mukaan kuitenkin suurimmassa osassa päiväkotuja, jotka kyselyyn vastasi, oli hoitajia vain kolme vastaavaan määrään suhteutettuna. Ryhmissä oli pääsääntöisesti liikaa lapsia. (Siitonen 2011, 11–12, 21–23.)

Tehy ehdottaa, että uudistuksen myötä ryhmäkoot alle 3-vuotiaiden ryhmissä olisi 9–12 lasta ja yli 18 lasta muissa ikäluokissa. Suhdeluku ei saisi ylittyä edes tilapäisesti. Osapäivähoidossa olevat lapset ovat juuri niitä, jotka aiheuttavat ryhmäkokojen muutoksia eniten. Pienemmissä ryhmissä lapset ja heitä hoitavien aikuisten rooli on aktiivisempi ja lapset ovat yhteistyökykyisempiä. Ryhmän koko vaikuttaa olennaisesti lasten hyvinvointiin ja oppimiseen. Pienimmissä ryhmissä lapset ovat kielellisesti aktiivisimpia ja leikit ovat kehittyneempiä ja he jäävät mielellään tarhaan. Ryhmän koko on tärkeä laadullinen tekijä. Sitä ei määritä aikuisen taidot vaan ryhmädynamiikka, joka esimerkiksi muuttuu, kun melu ja konfliktien määrät lisääntyvät. Se vie paljon

aikuisen huomiota ja samalla vähentää aikuisen aktiviteettiä muita asioita kohtaan. Työntekijät ovat tutkimuksen mukaan huolestuneita päivähoidon ryhmäkokojen kasvusta ja kokevat, että alle 1-vuotiaiden tai erityistä tukea vaativien lasten kohdalla ei toteudu laadukas päivähoido, koska heidän tarpeitaan ei pystytä nykyisellään ottamaan riittävästi huomioon. Ratkaisuna tähän ehdotettiin varahenkilöjärjestelmää, jossa työntekijä menisi vaihtuvasti sinne missä tarve on suurin. (Siitonen 2011, 19; Tehy 2011; Tehy 2012.)

2.1 Itsetunnon merkitys kasvuun ja kehitykseen

Itsetunto rakentuu jatkuvasti ja se rakentuu juuri ympäristöstä tulleen palautteen avulla. On tärkeää päivähoidon ja lasten vanhempien kannalta miettiä; millä tavalla lasta kannustetaan, miten hänen suorituksiaan arvioidaan sekä miten häntä yleisesti otetaan huomioon, jotta vahvan itsetunnon kasvamista pystytään tukemaan. Suurin vaara päivähoidossa itsetunnolle onkin kiusaamisen uhriksi joutuminen. Itsetunnoltaan heikko lapsi turvautuu usein toisten vähättelyyn ja kiusaamiseen ryhmässä. Siksi juuri itsetunnon vahvistamisen keino voisi olla samalla keino ja ratkaisu kiusaamisen vähentämiseen päivähoidossa. Cacciatoren mukaan kiusaaminen syö itsetuntoa tehokkaasti. On tutkittu, että kiusatuilla on huono itsetunto. Huono itsetunto vaikuttaa myös tulevaisuuteen ja tasapainoon elämässä. (Cacciatore 2007, 58; Laitinen 1998, 11.)

Pitkänen tuo Turun sanomien artikkelissaan ”Kosketus luo itsetuntoa ja muuttaa asenteita” esille kosketuksen merkitystä itsetunnon rakentumiselle. Kosketus on ihmiselle tärkeää koko elämänkaaren ajan. Kosketuksen merkitys korostuu lapsuudessa ja varsinkin ensimmäisten 18 elinkuukauden aikana, jolloin elimistön limbinen järjestelmä kypsyy. Kosketus on ensimmäinen sosiaalisista aisteistamme. Kosketus antaa vauvalle viestejä siitä, miten hän alkaa itsensä näkemään; olenko tärkeä, onko minulla merkitystä. Nämä ensimmäiset vuorovaikutushetket alkavat rakentamaan lapsen itsetuntoa. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta on tärkeää tiedostaa, että kosketuksen merkitys on erittäin suuri; se saa myös todistetusti aikaan stressihormonien

laskun elimistössä. Kosketukselle tulisi antaa tilaa ja sitä tulisi opetella osana vuorovaikutusta vauvasta vaariin. Ihminen tarvitsee kosketusta läpi elämän. (Pitkänen 2012.)

Frizen ym. (2007) päättelivät tutkimuksessaan, että nuoret uskovat kiusaajalla ja huonolla itsetunnolla olevan yhteys. Suurin syy kiusaamiseen oli ulkonäkö ja sen erilaisuus. Eniten kiusaamista koettiin ikäkausina 7–9 vuotta. Tutkimusjoukkona oli 119 kouluikäistä oppilasta; 48 poikaa ja 71 tyttöä Göteborgin eri kouluista. Aineiston keruu tehtiin kyselykaavakkeella, joka sisälsi kolme avointa kysymystä kiusaamiseen liittyen. Pyrkimyksenä oli selvittää nuorten mielipiteitä asiasta. Tutkimuksen mukaan nuoret uskoivat ulkonäöllä, käyttäytymisellä, luonteenpiirteillä, taustoilla ja huonolla onnella olevan vaikutusta siihen, että joutuu kiusaamisen kohteeksi. Kiusaajalla taas uskottiin olevan ongelmia kotona tai perheessä, huono itsetunto, hän on kateellinen ja hänellä on kunnioituksen puute toisia ihmisiä kohtaan. Kiusaaja luulee olevansa muita parempi, on kateellinen muille ja ärsyyntyy helposti. Ratkaisuna nuoret ehdottivat, että kiusattu vaihtaa koulua, puolustaa itseään, muuttaa ulkonäköään, aikuinen puuttuu asiaan tai odotetaan, että kiusaaja kypsyy henkisesti. Tytöt käyttävät enemmän henkistä kiusaamista ja pojat taas enemmän fyysistä, joka on näkyvämpää sekä helpompi havaita ja täten puuttua asiaan. Vain 14% vastaajista koki aikuisen puuttuneen kiusaamiseen. Tämä viittaa siihen, että nuorilla ei ole uskoa aikuisiin tilanteiden ratkaisijana. (Frizen ym. 2007, 753–759.)

Itsetunnon tukeminen on tärkeää. Hyvä itsetunto tarkoittaa myönteistä ja totuudenmukaista käsitystä itsestä sekä omista taidoista. Hyvän itsetunnon omaava hyväksyy itsensä sellaisenaan kuin on. Itsetunto kehittyy jatkuvasti, mutta nykykäsityksen mukaan uskotaan, että varhaisvaiheen (2–3-vuotias) kehitysvaihe olisi näistä yksi tärkeimmistä vaiheista itsetunnon kehittymistä ajatellen. Hyvä perusta itsetunnolla saadaan omilta vanhemmilta ensimmäisten elinkuukausien aikana. Tähän kuuluu esimerkiksi perustarpeisiin vastaaminen, läheisyys ja sosiaalisuus. Itsetunnon kehitys saa uusia virikkeitä ja se kehittyy yhteydessä toisiin ihmisiin. Eri tilanteet ja henkilöt kehittävät sosiaalisia taitoja ja

antavat kokemuksia siitä, miten tulee käyttäytyä. Nämä kokemukset ja niistä saatu palaute muokkaavat kehittyvää itsetuntoa. Jokainen vuorovaikutustilanne on itsetunnon kehittymisen kannalta tärkeää. (MLL 2012b.)

Itsetunnon kehitys alkaa jo kehdestä. Sen pohja perustuu sille, että on rakastettu ja tärkeä sellaisenaan kuin on. Se on sisäänrakennettu varmuus ja voimavara, jota lapsi hyödyntää muun muassa konfliktitilanteissa. On tärkeää käsittää, mitä sana konflikti tarkoittaa, jottei sen kaiku ole täysin negatiivinen. Konfliktilla on monta nimeä; usein se on riita, erimielisyys tai kiista. Konfliktit syntyvät, kun ihmisillä on eri käsityksiä asioista ja he koittavat saada toiset mukautumaan omiin ajatuksiinsa ja käyttäytymään heidän toivomallaan tavalla. Pienet lapset eivät ole tässäkään poikkeus. Konflikti voi päättyä molempia osapuolia tyydyttävästi tai se voi jatkua heti tai hieman myöhemmin. Konfliktit on jaoteltu kolmeen ryhmään. Niitä ovat kriisitilanteet, erimielisyystilanteet ja huono onnen –tilanteet. Kriisi on näistä kolmesta vakavin muoto. Siihen liittyy hyvin usein valtavasti negatiivisia tunteita, jotka purkautuvat huonoin seurauksin. Kriisitilanteeseen liittyy valitettavan usein huutamista, lyömistä ja itkua. Tällöin kukaan osapuolista ei ole päässyt tyydyttävään ratkaisuun ja kriisi on saanut hyvät edellytykset. (Helenius ym. 2002, 117–118; Laitinen 1998, 11.)

Erimielisyydet ovat tilanne, jotka eivät ole päässyt muotoutumaan kriisiksi asti. Tässä tilanteessa päästään ainakin toista osapuolta miellyttävään tulokseen. Huono onni –tilanteet ovat luonteeltaan nopeasti syntyviä sekä nopeasti ratkaistujakin. Näihin tilanteisiin liittyy olennaisesti tilannesidonnaiset tapahtumat, jolloin esimerkiksi lasta ei syystä tai toisesta tahdota juuri tähän leikkiin mukaan. Konfliktien ratkaisulla on myönteisiä vaikutuksia lapseen. On tärkeää, että lapsen annetaan yrittää ratkaista ongelmia ensin itse, mikäli lapsen voimavarat siihen riittävät. Tällöin lapsi joutuu puntaroimaan omia ja toisen lapsen käsityksiä tilanteesta ja sen ratkaisutavoista. Tällä tavoin lapsen näkökulma laajenee omasta perspektiivistä ja luo tällä tavoin asialle sekä tapahtumalle uudenlaisia merkityksiä. Tällä tapahtumasarjalla on positiivisia vaikutuksia lapsen itsetunnon kehittymiselle silloin, kun hän kokee

selviytyneensä tilanteesta omien ratkaisujensa avulla. (Helenius ym. 2002, 118.)

Tavoitteena päivähoitossa tulisi pyrkiä siihen, että lapset itse saisivat mahdollisuuden ratkoa konfliktitilanteitaan. Jos tilanteeseen puututaan liian aikaisin syystä tai toisesta, lapsilta jäävät oppimatta ne tärkeät taidot, joita konfliktitilanteiden ratkomiseen tarvitaan. Kuitenkin käytäntö on osoittanut, että ideaalikasvatuksen ja käytännön välissä on toisinaan suuri kuilu. Monesti varhaiskasvatuksen työntekijät sekä muut aikuiset pyrkivät puuttumaan tilanteeseen liian aikaisin säilyttääkseen rauhan. Tällä tavoin lapsen omia valmiuksia ratkoa konflikteja ja niiden oppimista ei tueta, vaan tällä toimintatavalla säilytetään vain työntekijän tai aikuisen työrauha. Liian nopea puuttuminen on kehityksen kannalta epäsuotuisaa. Kun toimintaan kuitenkin joudutaan puuttumaan, tulisi miettiä tarkoin millaisia keinoja asian ratkaisuun milloinkin käytetään. Tilanteisiin voi puuttua käyttämällä valtaansa tai toimimaan sovittelijana. Valtaansa käyttävä ei huomioi lasten ideoita, vaan korvaa ne omilla ideoillaan asian ratkomiseksi. Sovittelija taas pyrkii ottamaan lapset huomioon ja yrittää löytää kaikkia osapuolia miellyttävän lopputulokseen. Sovittelijan auktoriteetti toimii lasten hyväksi ja pyrkii edistämään yhteistä hyvää. (Helenius ym. 2002, 122–123.)

Myös sovittelija voi käyttää eri strategioita, aikuiskeskeistä- tai lapsikeskeistä strategiaa. Erona näissä on se, että aikuiskeskeisessä mallissa aikuinen ehdottaa ratkaisua tulkitsemalla yhtä lasta ja tarjoaa toiselle kompromissia, kun taas lapsikeskeisessä mallissa kaikki konfliktiin osallistuneet saavat puheenvuoron. Kaikki kasvattajat eivät toimi sovittelijan roolissa, vaan käyttävät auktoriteettiään lapsiin valtastrategian avulla. Tämän avulla kasvattaja seuraa omaa toimintaideaansa, eikä etsi ratkaisua, joka tyydyttäisi mahdollisimman monia osapuolia. Tällöin ei useinkaan ajatella lasten suhteita toisiinsa konfliktin jälkeen, jolle kuitenkin tulisi antaa suurta arvoa. (Helenius ym. 2002, 124–126.)

2.2 Aggressio

Aggressio kuuluu normaalina tunteena normaaliin kehitykseen. Konflikteihin, joihin liittyy aggression tunteita, on hyväksi sosiaaliselle kehitykselle ja itsehillinnän harjoittelulle. Omiin tunteisiin tutustumista ja niiden kanssa selviytymistä täytyy myös opetella. Cacciatore kirjoittaa aggression portaista. Tässä aggressio kasvatusmallissa otetaan lapsen/nuoren tunteet huomioon sekä kohdataan iän mukaiset aggression haasteet rakentavasti. Tunteiden avulla lapsi/nuori oppii yhteiskunnan normeja, arvostamaan sekä suojelemaan itseään, saa vahvuutta itsenäistymiseen sekä identiteettinsä luomiseen. Myös sukupuolella ja jokaisen omalla temperamentilla on vaikutusta tähän asiaan. Cacciatore kirjoittaa kirjassaan siitä, että kaikki kiusaaminen on väkivaltaa. Tämä pitäisi tiedostaa ja siihen tulisi puuttua aina. Kiusaamistilanteisiin voi olla vaikea puuttua, koska kiusaaminen ei ole aina näkyvää. Aikuisen tehtävä on puuttua kaikkeen kiusaamiseen ja katkaista siltä siivet, muuten tilanne saattaa huonontua. Tilannetta tulee myös seurata, jotta kiusaaminen todella loppuu. (Cacciatore 2006; Cacciatore 2007, 56; Kirves & Stoor-Grenner, 29.)

Cacciatore kuvaa aggression portailla tiettyä kehitysvaihetta. Kaksi ensimmäistä luokkaa (olen olemassa ihmissuhteen avulla ja olen tietoinen toimija ihmissuhteessa) ja kuusi porrasta kuvaa varhaiskasvatusikäisten lasten aggression portaita (Kuva 1). Ole minun! –portaalla lapsi opettelee läheisyyttä. Tässä vaiheessa hän myös oppii tunteita ja tunnistamaan mielialoja ilmeiden ja äänten sävyjen perusteella. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys on korostunut tällä portaalla. Kosketus ja katsekontakti luo pohjaa hyvälle itsetunnolle. Tutkimusmatkailija –portaalla lapsi opettelee elämän turvallisuutta. Lapsi ottaa läheisistään mallia, miten hallita aggressiivisia tunteita. Tämän vuoksi lapsi tarvitsee ohjausta siinä, miten on sallittua näyttää aggressiivisia tunteita. Turvallisten aikuisten rooli korostuu tällä portaalla. Näin ollen lapsi voi turvallisesti purkaa pahaa oloaan. Syli on lapselle paras turva, josta voi käydä välillä tutkimassa ympäristöä. Tahdon tahtoa! –portaalla lapsi opettelee irtaantumaa aikuisesta. Lapsi testaa rajojaan ja kaipaa tähän aikuisen ohjeistusta ja turvallisia rajoja. Lapsi oppii sietämään pettymyksen tunteita ja

oivaltaa, että erilaisista tunteista voi selvitä. Lasta kannustetaan näyttämään kaikki tunteensa ja samalla häntä opastetaan, millä tavoin on hyväksyttyä näyttää tunteensa. Henkinen sekä fyysinen väkivalta on ehdottomasti kiellettyä niin lapsen kuin aikuisenkin puolelta. (Cacciatore 2007, 92–106.)

”

Kuva 1. Aggression portaat syntymästä aikuisuuteen (Cacciatore, 6.)”

Vastaa minulle! –portaalla lapsi ilmaisee itseään jo puheen avulla hyvinkin paljon. Lapsi on tässä vaiheessa oppinut jo hieman säätämään tunteitaan. Aikuisen on tärkeä pysähtyä kuuntelemaan sekä kuulemaan lasta. Tätä kautta

vuorovaikutustaidot kehittyvät. On tärkeää puhua lapsen kanssa mieltä kuohuttavista tilanteista. Tässä vaiheessa tunteille löytyy sanat. Lasta myös opetetaan käyttäytymään antamalla positiivista palautetta. Super Star –portaalla lapsi keskittyy minäkuvansa rakentamiseen. Lapsi vaatii aikuiselta huomiota ja kehumista. Hän esittelee taitojaan ja haluaa positiivista palautetta. Jos lapsi ei saa sitä, hän hakee huomion negatiivisella käytöksellä. Lapsi luo tällä portaalla itsetuntoa. Positiivista minäkuvaa tulee vahvistaa, mutta on tuettava myös erilaisuuden hyväksymistä. Lapsi tarvitsee tässä vaiheessa paljon aikaa ja aitoa läsnäoloa kaikessa tunnekirjossaan. Ole kaveri! –portaalla lapsi kaipaa ystävyssuhteita ikäistensä kanssa. Tällä portaalla opetellaan sosiaalisia taitoja ja ystävyssuhteita. Lapselle opetetaan ystävyyden perussääntöjä. Kiusaaminen ei kuulu ystävyyteen. Myöskään väkivaltaa ei käytetä, muulla tavoin voi pitää puoliaan. Toisten huomioon ottamista myös opetellaan tällä portaalla. Tärkeää on opettaa lapselle itsensä suojaamista, henkistä sekä fyysistä. Aikuisen oma malli toimii hyvin. (Cacciatore 2007, 108–116.)

2.3 Temperamentti ja sosiaalisuus

Temperamentilla tarkoitetaan yksilölle ominaisia käyttäytymistapoja. Nämä erot ovat selvimmin havaittavissa silloin, kun ollaan uuden asian edessä tai ympärillä tapahtuu odottamattomia muutoksia. Osa lapsista on lähestyjiä, osa taas turvallisuushakuisia välttäjiä. Temperamentti näkyy biologisessa rytmissä, liikkeiden nopeudessa, rytmien säännöllisyydessä, keskittymiskyvyssä ja optimistisuudessa. Mikään temperamentti ei ole parempi toistaan ja kaikissa niissä on niin hyviä kuin huonojakin ominaisuuksia. Kasvattajan tulisi ymmärtää yksilöllisyys. Vuorovaikutus ja myönteinen palaute edistää hyvän itsetunnon kehittymistä. Hyvällä vuorovaikutuksella voidaan myös positiivisesti vaikuttaa temperamenttiin kuuluviin reagoimistapoihin. (Helenius ym. 2002, 20–21.)

Temperamentti on ihmisen synnynnäistä erilaisuutta. Jokainen reagoi asioihin omalla temperamentillaan. Temperamentti pysyy vaikka ihminen oppiikin käyttäytymään kulttuurilleen sopivasti. Temperamentti ilmenee jo vauvana ja

pysyy melko muuttumattomana läpi elämän. Temperamentti kuvaa sitä, millä tavalla lapsi toimii eikä sitä, miksi hän toimii niin. Temperamentti on vahvasti perinnöllistä, myös ympäristö muokkaa temperamenttia. Tätä kautta kehittyi persoonallisuus. Lapsen temperamentti tulisi ottaa huomioon häntä kasvatettaessa. Tällä keinoin saadaan lapsi oppimaan ja noudattamaan yhteiskunnan sosiaalisia sääntöjä. (Keltikangas-Järvinen 2004; 10, 41, 117, 197, 235.)

Temperamentti määrää, kuinka sosiaalinen kenestäkin tulee. Keltikangas-Järvinen määrittelee kirjassaan sosiaalisuuden siten, että kuinka palkitsevana kukin persoona pitää muiden ihmisten seuraa. Käytännössä se tarkoittaa kuinka kukin persoona haluaa ylläpitää käytöstään, jotta hänestä pidettäisiin. Esimerkiksi mitä kiintymyssuhteet hänelle merkitsee, miten muut antavat hänelle kiitosta sekä arvostusta ja tätä kautta vaikuttavat persoonan vallitsevaan käytökseen. Lapsen temperamentti määrää kuinka sosiaalinen lapsi on, lähestyykö hän uusia ihmisiä, miten hän ottaa kontaktia muihin ihmisiin, miten hän hakeutuu muiden seuraan. Tätä kautta lapsi saa positiivista palautetta aikuisilta, vaikka vähemmänkin sosiaalisen lapsen tulisi saada samalla tavalla palautetta. Pelkästään temperamenttiltaan sosiaalinen lapsi ei välttämättä saavuta sosiaalisuutta. Tähän vaikuttaa ympäristön ja varsinkin aikuisten antama palaute, saavuttaako lapsi sosiaaliset taidot. Lapsen sosiaalisuutta lähtee muokkaamaan ympäristön palaute. Aikuisen reagointi lapsen sosiaalisuuteen aiheuttaa pitkälle kantavia seurauksia lapsen kehityksessä. Ympäristön palaute vaikuttaa persoonallisuuden kehittymiseen, riippuen siitä, mitä piirteitä ympäristö vahvistaa tai heikentää. (Keltikangas-Järvinen 2010, 36–39.)

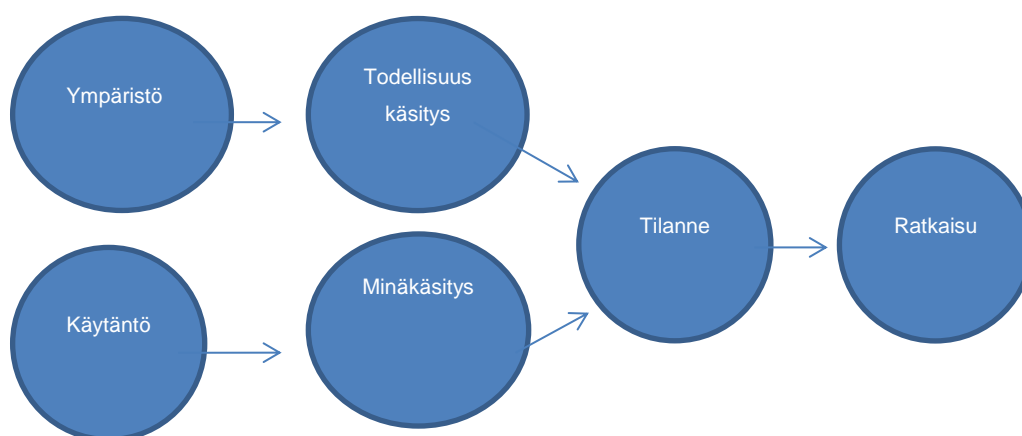
Ujon lapsen kohdalla tulisi miettiä, riittääkö hänen taidot tulla ryhmän toimintaan mukaan sitä halutessaan ja kykeneekö hän toimimaan ryhmässä. Jotkut lapset haluavat myös leikkiä välillä yksinään ja halutessaan tulevat muiden mukaan. Tällöin ei tarvitse olla huolissaan lapsen ujoudesta. On kuitenkin tärkeää miettiä ja tarkkailla, onko lapsi yksin omasta halustaan vai voiko se olla merkki kiusaamisesta. Aikuisen tulee miettiä, onko kysymys kiusaamisesta jättämällä

lapsi leikin ulkopuolelle. Lapsi ei välttämättä osaa kertoa tästä aikuiselle eikä välttämättä itse tajua olevan kyse kiusaamisesta. Sosiaalsiin taitoihin kuuluu temperamenttipiirteistä empatia. Empatia on yksi sosiaalisten taitojen lähtökohdista. Juuri persoonan empatia vaikuttaa siihen, lähteekö mukaan kiusaamaan toista vai vetäytyykö tilanteesta. Lapsen kannalta empatian oppiminen alkaa ratkaisevasti jo ensimmäisinä vuosina. Empatian oppiminen ja muokkautuminen alkaa juuri vuorovaikutussuhteista. Ei ole ollenkaan vähäpätöistä, mitä esimerkkiä aikuiset näyttävät, vaan sillä on kauaskantoiset vaikutukset lastemme hyvinvointiin. Tämä asia tulisi huomioida varhaiskasvatuksessa ja jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Sensitiivisyys on myöskin yksi temperamentin piirre. Sensitiivinen lapsi tulkitsee ja aistii muiden tunteita ja lukee helpommin muita. (Keltikangas-Järvinen 2010, 44–46, 60–61; Mankonen 2008, 8.)

Jos lapsi oppii ymmärtämään toisia sekä sosiaalista ympäristöä, se johtuu pääasiassa kognitiivisesta kehityksestä. Siinä on myös muitakin tekijöitä, jotka antavat tämän ymmärryksen. On tunnistettu neljä eri tekijää, mitkä ovat tärkeitä lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta. Nämä neljä tekijää kehittyvät 18 kuukauden iästä 3-vuotiaaksi asti. Ensimmäinen on ymmärrys toisen ihmisen tunteista. Toinen on, että nauttii sosiaalisesta kanssakäymisestä ja kehittyvät siinä. Kolmas on tunteisiin vaikuttava kokemus, jotta ymmärtää sosiaaliset säännöt. Neljäs on sosiaalinen ymmärrys, jolloin ymmärtää toisen ajatusmaailmaa. Se mikä on tärkeää ensimmäisessä tekijässä lapsen kehityksessä; lapsen tulee kehittää itseään ja tuntee itsensä tärkeäksi ryhmässä, jotta lapsi pystyy kontrolloimaan itseään sekä ympäristöä. Toisessa tekijässä on tärkeää, että lapsi kehittyvät sosiaalisissa konfliktitilanteissa; miten voi tehdä yhteistyötä muiden ihmisten kanssa ja tukea toisia. Se näkyy myös lapsen leikeissä ja kertomuksissa. Kolmannessa tekijässä lapset kyseenalaistavat, keskustelevat rajoista ja heittäytyvät pelleilemään. Yleensä lapsi näyttää tätä käytöstä erityisesti omassa perheessään. Lapsi on ”vieraskorea” muussa ympäristössä. Neljännessä tekijässä lapset reflektivat omia sekä muiden mielialoja. Lapset muistelevat menneitä, mutta unohtavat myös asioita. (Jonsdottir, F. 2007, 29–30, 36–37.)

2.4 Persoonallisuuden kehittyminen

Persoonallisuus kehittyy koko elämän ajan ja se alkaa jo hyvin varhain. Avainsana on vuorovaikutus; se alkaa muokkaamaan henkilön persoonallisuutta jo heti syntymän jälkeen. Päivähoidon työntekijät, yhteiskunta ja vanhemmat vaikuttavat jatkuvasti yksilöiden persoonaan. Tämän asian oivaltaminen on tärkeää varhaiskasvatuksessa. Vuorovaikutuksella voimme saada paljon hyvää aikaan. Persoonallisuuden kehitys liittyy olennaisesti sosiaaliseen kanssakäymiseen. Persoonallisuuden kehitys Schmidt 1970 mukaan. (Kuvio 1.) (Haapamäki ym. 2000, 97-98.)

Kuvio 1. Persoonallisuuden kehitys yksilön ja ympäristön vaikutuksena (Schmidt 1970).

Yksilön persoonallisuuden muokkaantumiseen vaikuttavat ympäristön vaatimukset. Lapsi kohtaa elämässään fyysisen, sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ympäristön, josta nämä vaatimukset kumpuavat. Yksilöllä on tietoisuus itsestä, käsitys ympäröivästä todellisuudesta sekä käsitys omasta itsestään. Maailmankuva muokkautuu yhdessä todellisuuden ja minäkäsityksen kanssa. Kun lapsi kokee tilanteita, yhdistyvät minäkäsitys ja todellisuuskäsitys, jolloin syntyy sisäisiä ristiriitoja, jotka taas laukaisevat henkilössä kehitysprosessin. On tärkeää huomioida, että jokaisella lapsella, kasvattajalla ja aikuisella on erilaiset todellisuuskäsitykset, jolloin siis näemme

ja koemme asioita eri tavoin. Jo pienet päivittäiset tilanteet vaikuttavat persoonallisuuteen sitä vahvistavasti tai taannuttavasti, koska niistä jokainen synnyttää edellä mainitun toimintaketjun. Päivähoidon työntekijän tulisi kyetä toiminnallaan tukemaan lasta näissä tehtävissä. (Haapamäki 2000, 99.)

3 KIUSAAMINEN

Alle kouluikäisten lasten kiusaamisesta on hyvin vähän kotimaista tutkimustietoa. Ulkomailta löytyy jonkin verran tutkittua tietoa. Kiusaamista esiintyy tutkimuksen mukaan jo pienilläkin lapsilla. Päiväkodin henkilöstöllä ei ole tarpeeksi tietoa ja taitoa tunnistaa kiusaamista ja puuttua siihen ajoissa. Kiusaamisen ennaltaehkäisy pitäisikin aloittaa jo varhain. Koulukiusaamisen juuret syntyvät jo päiväkotikäisillä. Suomessa on havahduttu hiljattain tutkimaan lisää varhaiskasvatusikäisten kiusaamista. Sosiaali- ja terveysministeriö rahoitti vuosina 2009–2010 hankkeen; Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa. Sen toteutti Mannerheimin lastensuojeluliitto yhdessä Folkhälsanin kanssa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010; Kirves 2012, 4.)

Tutkimuksen Kiusaavatko pienetkin lapset? ovat tehneet Laura Kirves & Maria Stoor-Grenner (2010) Mannerheimin lastensuojeluliiton (MLL) ja Folkhälsanin yhteisessä hankkeessa (2009–2010) Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa. Tämä laadullinen tutkimus tehtiin päiväkodissa. Tavoitteena oli saada tietoa, miten kiusaamista esiintyy päivähoidossa. Aineiston keruu tapahtui neljässä suomenkielisessä ja neljässä ruotsinkielisessä päiväkodissa. Näissä haastateltiin 3–6 vuotiaita lapsia (61 kpl), lasten vanhempia (24 kpl) ja päiväkodin henkilökuntaa (29 kpl). Päiväkotiryhmissä havainnointiin myös lasten ryhmätilanteita (29 kpl). Tutkimuksen tulosten mukaan koulukiusaamisen juuret alkavat jo päiväkodista. Päiväkodin henkilökunta ei aina tunnista tutkimuksen mukaan kiusaamistilanteita. Tutkimuksessa korostetaan myös lapsen ohjaamista oikeaan suuntaan aikuisen näyttäessä esimerkkiä ja mallia. Tapa- ja moraalikasvatus, lasten osallisuuden vahvistaminen, vertaissuhteiden ja sosiaalisten taitojen sekä aggression hallinnan tukeminen kuuluvat pitkäjännitteiseen ja johdonmukaiseen työhön kiusaamisen ehkäisyssä ja varhaisessa puuttumisessa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 2, 41–52.)

Mishna ym. (2005) selvitti laadullisessa tutkimuksessaan, miten opettajat pystyvät ymmärtämään kiusaamista. Tutkimuksessa oli mukana neljä koulua ja niistä kaikki neljäs ja viidesluokkalaiset. Koulut valittiin tutkimukseen huomioiden vanhempien tulot, maahanmuuttajien määrä koulussa sekä

perhesuhteet. Mukana oli kouluja, joissa käy erituloisten ja eri perhesuhteiden omaavia lapsia, jotta tulokset olisivat mahdollisimman monimuotoisia ja luotettavia. Koululaisia haastateltiin ensin kyselylomakkeiden avulla. Vastaajat (17) valittiin sen perusteella, miten kysymyslomakkeisiin oli vastattu kiusaamisen osalta ja sitten heitä haastateltiin tarkemmin. Tutkimukseen valitut vastaajat luonnehtivat itsensä koulukiusatuiksi. Opettajia (13) haastateltiin yksilöllisesti. Näissä tuloksissa tuli ilmi, että opettajien toimintatavat ja empatia kiusattuja kohtaan vaihtelee muun muassa henkilökohtaisten kokemusten perusteella. Tätä ilmiötä voi osin soveltaa varhaiskasvatuksen henkilökuntaan. Opettajilta oli jäänyt huomaamatta moni kiusattu lapsi. Itsetarkastelu ja omien valintojen pohtiminen on tutkimuksen mukaan yhtä tärkeää kuin ennaltaehkäisykeinojen miettiminen käytännön kannalta. Päivähoidon tulisi ottaa koulutuksessa huomioon näiden seikkojen tarkastelu. Kiusaamisella lapsuudessa on kauaskantoiset vaikutukset pitkälle aikuisuuteen. (Mishna ym. 2005, 722, 732–733.)

Monet eri tekijät vaikuttivat siihen, miten tilanteet luonnehdittiin ja miten niihin vastattiin. Opettajat puolustivat vähäistä puuttumistaan sillä, että eivät olleet todistamassa tilanteita. Opettajat kokivat, että silloin tilanteeseen oli vaikea puuttua. Toisaalta tilanteita ei koettu niin vakaviksi, että niihin olisi pitänyt puuttua. Vähäisen puuttumisen taustalla oli ajatus siitä että tilanne olisi koululaisen ikään liittyvä ilmiö. Tekijät, jotka vaikuttivat opettajien toimintaan oli oma näkemys tilanteen vakavuudesta, kiusatun lapsen olemus, luonteenpiirteet ja käytös sekä opettajien oma empatiakyky. Opettajilla, joilla oli vahva empatiakyky, puuttuivat tilanteisiin herkemmin. Kouluorganisaatio ja sen tuki/tuen puute vaikuttivat olennaisesti opettajien tietämykseen asioista ja sitä kautta myös kiusaamiseen puuttumiseen. Organisaation tuen puute aiheutti opettajien väsymisen tilanteisiin puuttumiseen. He kokivat, ettei kiusaamisen puuttumiseen ja tunnistamiseen ollut riittävästi aikaa tai voimavaroja. (Mishna ym. 2005, 718–719, 724–727.)

Kvarme ym. (2010) tutustuivat tutkimuksessaan myös lapsien näkökulmaan kiusattuina olemiseen. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää lapsen elämän laatua

koulupäivän aikana (quality of life, QOL) ja miten he kokivat millainen olisi heidän unelmien päivä, joka täyttäisi nämä laadulliset vaatimukset. Tutkimuksessa käytettiin laadullista lähestymistapaa haastatteluin ja avoimin kyselyin. Tutkimus toteutettiin Norjassa kahdessa eri koulussa. Osanottajia oli yhteensä 17, joista 14 olivat tyttöjä ja 3 poikaa. Ikä vastaajilla oli 12–13 vuotta. Kirjallisuuskatsauksessa on todettu, että kiusaajalla on huonompi itsetunto, he ovat sosiaalisesti passiivisempia ja heillä on vaikeuksia ystäväysty. Myös yksinäisyyden tunne ja ystävien vähyyden tunne oli yhteinen piirre. Kiusatuilla on suurempi riski sairastua henkisesti myöhemmin elämässä. Tutkimuksessa esille nousi suurimmaksi ongelmaksi kiusaaminen ja tappelu, yksin jättäminen ja ryhmästä poissulkeminen sekä avuttomuuden tunne. Unelmien päivään taas kuului ystäviä, toisten kunnioittaminen, yhdessä oleminen ja pelottomuus. (Kvarme ym. 2010.)

Opettajien osalta koettiin, että he eivät puuttuneet kiusaamiseen riittävästi ja vähättelivät tapahtunutta. Terveystoimittaja taas koettiin erittäin tärkeäksi. Terveystoimittaja oli tärkeä väylä asioista keskustelemiseen. Tuloksia ei voi yleistää, koska tutkimusjoukko oli hyvin pieni. Niitä kuitenkin voidaan hyödyntää viittaa antavina tiedon lähteinä. Johtopäätöksenä nousi esille, että yhteistyö koulun, vanhempien, nuorten ja terveystoiminnan kanssa on korvaamatonta. Keskeistä on informaation liikkuminen osapuolten välillä sekä varhainen puuttuminen. Lapsen kuunteleminen on tärkeää ja aikuisen ei tulisi missään tapauksessa vähätellä asiaa, jonka yhteydessä häneltä tullaan apua pyytämään. (Kvarme ym. 2010.)

Laitinen tutkimuksessaan totesi, että koulukiusaamisella ja päiväkotikiusaamisella on samoja piirteitä. Voimmeko olettaa, että myös päiväkodissa lapsen ulkonäöllä on vaikutteita kiusaamisen uhriksi joutumiseen. Kiusaamisen vaikutukset olivat sitä vakavampia, mitä pidempään sitä oli jatkunut. Juuri siitä syystä ennaltaehkäisy ja nopea puuttuminen ovat onnistumisen avain. Laitisen tutkimus perustui kyselykaavakkeeseen, joka lähetettiin 50:een eri päiväkotiin Helsingissä vuonna 1998. Tutkimukseen vastasi 3–6 vuotiaiden ryhmien parissa työskentelevät päivähoiton ammattilaiset. Laitisen viitteitä antava

tutkimus tuki samaa tulkintaa mitä Mishcan tutkimus. Aikuinen, joka ei hyväksy kiusaamista, valvoo ja tarkkailee tapahtumia herkemmin sekä puuttuu niihin oikeudenmukaisesti. Tällä tavoin myös lapset saavat positiivisen käyttäytymismallin. (Laitinen 1998, 39.)

Nordhagenin ym. (2005) väestöpohjainen tutkimus osoitti, että Suomi oli johtavassa asemassa kiusaamisissa, jotka oli laskettu vanhempien ilmoitusten perusteella. Tutkimus oli osa poikkileikkaustutkimusta pohjoismaiden kesken vuosina 1984–1996. Kyselykaavakkeita lähetettiin vastaajien koteihin. Kaikkiaan 20 000:een kyselyyn vastattiin ja nämä tulokset analysoitiin. Lasten iät vaihtelivat ikävuosista 2–17 vuotta. Tutkimuksen tulokset eivät Suomen kannalta olleet imartelevia, sillä Suomessa oli pohjoismaista prosentuaalisesti (22,6%) suurimmat kiusaamisluvut tämän tutkimuksen mukaan. Kaikki vanhemmat eivät tiedä lastensa kiusaamisesta, joten todellisuudessa luku voi olla vielä suurempi. Mishnan ym. (2005) tutkimuksessa todettiin, että opettajat eivät olleet tietoisia kaikista oppilaidensa kiusaamisista (Mishna ym. 2005; Nordhagen ym. 2005.)

Hieman muita suuremmassa riskissä kiusatuksi joutumiselle ovat lapset, jotka sairastavat jotakin kroonista sairautta. Kiusaamisella on negatiivisia vaikutuksia lapsen sairautentunteeseen, itsetuntoon sekä ihmissuhteiden luomiseen myöhemmin elämässä. Kiusatuksi joutuminen vahvistaa lapsen tunnetta ryhmän ulkopuolelle jäämisestä. Yhteiskunnan tulisi panostaa kiusaamisen vastaisiin toimiin käyttämällä hyödyksi kiusaamisen vastaisia suunnitelmia ja kampanjoita sekä antamalla ohjeita kiusaamisen vastaiseen toimintaan lasten parissa työskenteleville; kouluihin, päivähoitoon ja työpaikoille. Nordhagenin ym. (2005) tutkimuksessa pääteltiin, että kiusaamisen vastustamisella näkyvästi on positiivisia vaikutuksia. Vanhempien, poliitikkojen ja ammattilaisten vahva kiusaamisen vastainen toiminta on eduksi, kun yritetään kitkeä kiusaamista pois nuorten lastemme keskuudesta. (Nordhagen ym. 2005, 769–700.)

Aihetta lähellä olevia tutkimuksia ei ole paljon. Tutkimuksista voidaan nostaa esille yhteisenä piirteenä aikuisten tietämättömyys, josta johtuu varhaisen ennaltaehkäisyyn tiedon tarpeellisuus. Tutkimukset tukevat päätelmiä siitä, että

kiusaamiseen puuttumisen taidot ei ole vaaditulla tasolla. Tietämättömyyttä kiusaamisesta esiintyy eri ammattiryhmien keskuudessa, eikä se näytä olevan riippuvainen henkilöiden ammattitaustasta tai koulutuksen tasosta. Väestöpohjaisessa tutkimuksessa saattaa olla tuloksia muuttavia tekijöitä, koska vastaajien vanhemmat eivät välttämättä ole tietoisia lastensa kiusaamisesta, jos lapsi ei siitä avoimesti puhu. Tällöin tilasto näyttää meille paremmalta kuin se todellisuudessa onkaan. (Mishna ym. 2005; Kvarme ym. 2010; Nordhagen ym. 2005; Kirves & Stoor-Grenner 2010.)

Kehityksen yksilöllisyys on muistettava varhaiskasvatusikäisten ryhmissä. Työntekijän tulisi pystyä havaitsemaan yksilöllisyyden eroja. Kehityopsykologiassa viitataan sen tärkeyteen, että yksilö ja ympäristö sulautuvat yhteen. Käytännössä tämä tapahtuu niin, että ympäristö pystyy vastaamaan yksilön tarpeisiin ja yksilö pystyy vastaamaan ympäristönsä tarjoamiin haasteisiin. Lapsen psyykkinen kehitys näkyy hänen tavoitteistaan, ajatuksistaan, tunteistaan ja käyttäytymisestään. Perimä ja ympäristö vaikuttavat siihen, millaiset nämä edellytykset tulevat olemaan. Päiväkoti ja lapsen oma koti ovat jatkuvasti vastaamassa näihin tarpeisiin ja haasteisiin. (Eronen ym. 2001, 25.)

Varhaiskasvatusikäiselle ryhmään pääseminen on erityisen tärkeää. Lasten päivähoitossa toimivien työntekijöiden tulisi tarkkailla erityisen huolellisesti lapsen aikomuksia ja havainnoida lapsen yrityksiä päästä vertaisryhmään osalliseksi sekä tukea näitä yrityksiä. On ensiarvoisen tärkeää, että lapselle syntyy tunne siitä, että hän tulee kuulluksi ja hänellä on mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöönsä. Aikuisen läsnäolo ja havainnointi on tärkeää, jotta aikuinen alkaa ymmärtää lapsen tarkoitusperiä ja oppii tuntemaan häntä. Päivähoidon aloittaminen on prosessi, jonka tulokset luodaan yhdessä siihen osallistuvien kanssa. Lapsen osallistumisessa vertaisryhmään lapsi kohtaa ensin aikuisen, jonka jälkeen pyrkimyksenä on sopeutua vertaisryhmään. Aikuisen tehtävänä on siis vahvistaa ja tukea lapsen perusturvallisuuden tunnetta tämän siirtymän aikana. Varhaiskasvatuksen työntekijällä on vastuu kodin ja päiväkodin maailmojen yhteen sovittajana. Tämä tehtävä onnistuu

tukemalla ja kannustamalla lapsen omaa aktiivisuutta. (Helenius ym. 2002, 57–58.)

3.1 Kiusaamisen muodot ja kiusaamisen tunnistaminen

Kirvesen ja Stoor-Grennerin tutkimuksen, *Kiusaavatko pienetkin lapset?*, mukaan kiusaaminen voidaan eritellä kolmeen eri kiusaamismuotoon (Taulukko 1.). Näitä ovat fyysinen, sanallinen ja psyykinen kiusaaminen. Fyysisiä muotoja ovat esimerkiksi lyöminen, esteenä oleminen ja leikkien sotkeminen. Sanallista kiusaamista ovat esimerkiksi haukkuminen, nimittely ja selän takana puhuminen. Psyykkiseksi kiusaamiseksi määriteltiin muun muassa ilveily ja ilmeily, poissulkeminen leikistä ja leikin sääntöjen muuttaminen kesken leikin. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 18–19.)

Taulukko 1. Kiusaamisen muodot:

Fyysinen kiusaaminen (7,5%)	Sanallinen kiusaaminen (8,2%)	Psyykinen kiusaaminen (10,7%)
<ul style="list-style-type: none"> • lyöminen • potkiminen • kamppaaminen • esteenä oleminen • vaatteiden repiminen • nipistely • kivien ja hiekan heittäminen • leikkien sotkeminen 	<ul style="list-style-type: none"> • haukkuminen • nimittely • hännääminen • lällättäminen • vaatteiden, hiusten ym. kommentointi 	<ul style="list-style-type: none"> • uhkailu • manipulointi • kiristäminen • ilveily, ilmeily • poissulkeminen • leikin sääntöjen muuttaminen • selän takana puhuminen • puhumatta jättäminen

(Kirves & Stoor-Grenner 2010; Kirves 2011.)”

Kiusaamisen ehkäisemisen edellytyksenä on kiusaamistilanteiden tunnistaminen. Avainsanana toimii havainnointi ja tilanteeseen puuttuminen. Lasta on kuunneltava ja hänelle on annettava mahdollisuus puhua. Päivähoidon

työntekijän on luotava sellainen ilmapiiri ryhmään, jossa on helppo puhua ja ratkoa ristiriitoja. Lasten leikkejä tulee aktiivisesti havainnoida niin sisä- kuin ulkoleikeissäkin. Tarinoiden kertominen, jotka käsittelevät kiusaamista ja ystävyyttä rohkaisevat lapsia puhumaan tunteistaan ja tunnistamaan kiusaamistilanteita. Lapset voivat hyödyntää tarinan kautta ratkaisuja myös omassa elämässään. Ne antavat lapsille uutta näkökulmaa. Lapsien haastattelu ja havainnointi, leikkien kuuntelu ja jutustelu paljastavat hyvissä ajoin, jos kiusaamista todella tapahtuu ja silloin siihen voi puuttua. Vanhempien kanssa keskustelu ja avoin yhteistyö on lapsen parhaaksi. Päivähoidon työntekijän tulisi rohkaista vanhempia näihin keskusteluihin. Lapsilta voi kysyä suoraan kiusaamisesta ja heille voi näyttää kuvia kiusaamistilanteista ja kysyä mitä tunteita se heissä herättää. Tämä on tehokas keino yhteyden avaamiseen ja lapsen ymmärtämiseen. (Kirves & Stroor-Grenner, 18–19.)

Varhaiskasvatusikäisillä kiusaaminen esiintyi melko samankaltaisena kuin koulukiusaaminenkin. Tutkijat tulivat siihen tulokseen, että koulukiusaamisen juuret alkavat jo päiväkodista. Tämän vuoksi asiaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja näin ollen ehkäistä sekä puuttua varhaisessa vaiheessa kiusaamiseen. Päiväkodin henkilökunta ei aina tunnista tutkimuksen mukaan kiusaamistilanteita. Tähän tarjottiin ratkaisuksi koulutusta sekä työpaikalla tapahtuvaa arvokeskustelua siitä, miten tilanteet tunnistetaan ja miten niihin puututaan. Tutkimuksen tulosten mukaan arvokeskusteluun tulisi osallistua myös lasten vanhempien. Vuoropuhelua päiväkodin kanssa tulisi lisätä. Lapsen ympärillä olevan verkoston tulisi myös sitoutua kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumaan kiusaamiseen. Tätä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 41–47.)

3.2 Kiusaamisen ehkäisy päiväkodissa

Kaikkien lasten tulee voida tuntea, että heitä arvostetaan ja heistä välitetään. Heidän tulee voida luottaa aikuiseen, joka heidän kanssaan on. Aikuisen tehtävä on määritellä lapselle, mikä on hyväksyttävää käytöstä ja mikä ei. Nämä

raamit tulisi luoda heti. Kun aikuiset viestittävät käytöksellään, että he eivät hyväksy kiusaamista ja tuovat sen selkeästi esille, se vaikuttaa positiivisesti kiusaamisen vähenemiseen. Lapsi arvostaa aikuista tiedon lähteenä ja ihmisenä. Tätä tietoa tulee hyödyntää varhaiskasvatuksessa kiusaamistilanteiden ennaltaehkäisykeinona. Päiväkodeissa on eri tasoisesti kehittyneitä lapsia, se voi vaikuttaa lasten yhteisiin leikkeihin ja riitatilanteissa sopimiseen. (Jarasto & Sinerva 2007, 67; Kirves & Stoor-Grenner 2010, 23, 45–52.)

Kirves ja Stoor-Grennerin (2010) tutkimuksessa korostetaan myös lapsen ohjaamista oikeaan suuntaan aikuisen näyttäessä esimerkkiä ja mallia. Tapa- ja moraalikasvatus, lasten osallisuuden vahvistaminen, vertaissuhteiden ja sosiaalisten taitojen sekä aggression hallinnan tukeminen kuuluvat pitkäjännitteiseen ja johdonmukaiseen työhön kiusaamisen ehkäisyssä ja varhaisessa puuttumisessa. Kiusaamisen ehkäisyssä tulisi kiinnittää huomiota leikin havainnointiin, ohjaamiseen ja osallistumiseen. Myöskin tärkeäksi kiusaamisen ehkäisyssä nousee esille tasa-arvokasvatus, koulutus ja johtajuus sekä varhaiskasvatuksen suunnitelma. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 45–52.)

Story telling, suomeksi sadutus, on yksi hyväksi koettu menetelmä, jolla voidaan esimerkiksi ehkäistä syrjäytymistä ja tukea lapsen kehitystä. Sadutus korostaa lapsen osallisuutta ja sitä voi harjoittaa ammattilaiset ja muut asiasta kiinnostuneet. Se on menetelmä, jossa satu syntyy kuulijan ja kertojan yhdessä olosta. Sadutuksessa lapsi kohdataan aidosti, häntä kuunnellaan ja hänen kanssaan ollaan läsnä. Sadutuksen ohjeet ovat hyvin yksinkertaiset ja lapsi nauttii, kun saa itse olla tarinankertojana. Tämä metodi antaa lapselle turvallisuuden ja läheisyyden tunteen, joka on yksi vanhemmuudenkin tärkeimmistä tehtävistä. Lapsen kuuntelemisen tärkeys tulee esille monessa eri yhteyksissä; itsetunnon kehityksessä, vuorovaikutuksessa suhteessa muihin sekä itsensä kuulluksi kokemisen -tilanteissa. Sadutuksen ohjeistus: Lasta pyydetään kertomaan tarina. Aihe voi olla vapaa tai yhdessä määritelty. Aikuinen kirjaa lapsen tarinan sanasta sanaan, juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Kun tarina on valmis, aikuinen lukee tarinan lapselle ääneen ja lapsi voi vielä

korjata tarinaa haluamallaan tavalla. (Kirves & Stoor-Grenner, 46; Sosiaaliportti 2012a.)

Sadutus esimerkki;

Mun täytyy sanoa kaukana joku tappelee nyt. Kaukana asui pikku Hello Kitty ja hänellä oli masussa pieni poika. Sitten hän lääkäriin sitten lääkäri otti pojan pois. Sitten vauva leikki sen unikaverin kans. Unikaverin nimi oli Nalle ja sitten hänellä oli musta nenä ja Hello Kitty teki ruokaa itselle ja sitten vauvalle ja antoi vauvalle ruokaa. Vauva itki ennen kuin Hello Kitty laittoi nukkumaan ja sitten se sanoi shhhh sitten se teki pieni laulu, tuutulaulu. Sitten vauva lopetti itkemästä. Sitten Hello Kitty laittoi vauvan sänkyyn nukkumaan. Ja sitten hän luki tommosen pikku tarina. Koska vauvalle piti lukea. Sitten Hello Kitty nukkui vauvan vieressä koska se oli ihanasti tehty. -Tyttö neljä vuotta-

Ron Schacter (2011) pohtii artikkelissaan, että ystävällisyyttä voi opetella. Artikkelin pohjautuu Englannin päiväkodeissa ja kouluissa tapahtuvaan empatia painotteiseen ryhmähetkeen. Jo noin 50 päiväkotia ja koulua harjoittaa empatia –metodia jokapäiväisessä toiminnassaan. Tämä tapahtuu niin, että joka aamu ryhmä tapaa ja asettuu lattialle ympyrään. Jokaiselta kysytään jotakin ja jokainen kertoo jotakin itsestään. Käytettyä tapaa kutsutaan Responcive glassroom -tekniikaksi. Sen tarkoitus on kehittää yksilön empatiakykyä sekä toisten huomioonottamista. Tarkoitus ja tavoite on yhdistää ryhmää ja avartaa lapsen ajattelua itsestä pois ja kohdistaa sitä positiivisella tavalla muihin. Näitä ryhmämuotoja on käytössä muutamia erilaisia. Empatiapainotteisten ryhmien tavoite on muuttaa kiusaamiskulttuuria korostamalla empatian tunteen oppimista ja muiden huomioon ottamista. Tällä tavalla on ehkä mahdollista syrjäyttää kiusaamiskulttuuri. Pääpaino ohjelmassa on antaa lapselle eri vaihtoehtoja toiminnalle, jota tukee oman ryhmän kasvattama avoimuus, kannustus ja luottamus. Vaihtoehto kiusaamiselle olisi tällöin empatian kokeminen toista kohtaan, jolloin kiusaamisen käyttäminen vaihtoehtona vähenisi. (Schacter 2011, 62–63.)

Kaikki missä kohtaamme vuorovaikutusta muokkaavat meitä ihmisinä. Responcive Classroom (RM) on lähestymismuoto, jonka tarkoitus on opettaa yhteistyötaitoja, itsehillintää ja empatiaa. Jokapäivä käytettynä se tuo positiivisia tuloksia. Classroom -tekniikkaan voi liittää tarinoita, ”pass along stories”, jolloin yksi ryhmästä aloittaa lauseen ja seuraava jatkaa sitä. Tarinan muotoilu auttaa oppilaita ymmärtämään, että he ovat osa isompaa kokonaisuutta ja että heidän sanomisillaan ja teoillaan on vaikutuksia kanssaopiskelijoihin. Hudson shcool on käyttänyt lastentarhaikäisillä service learning skills -ohjelmaa. Siinä opetellaan empatiakykyjä tekemällä yhteistä hyvää. Lapset esimerkiksi valmistivat viltin vähäosaisille vauvaa odottaville yksinhuoltajille. Vanhemmat ovat huomanneet positiivisia muutoksia lapsissa, jotka ovat päässeet osalliseksi näihin projekteihin. Lapset ovat alkaneet ajatella enemmän muita. Service learning – ohjelman tavoitteena oli juuri kehittää tietoisuutta muista, tarjoamalla apua sitä tarvitseville. Koulumaailmassa yritetään nyt ehkäistä kiusaamista opettamalla empatiaa jo lastentarhassa. Lapsia rohkaistaan puhumaan ja heidän ympärille pyritään rakentamaan luotettava yhteisö, joka kuuntelee lasta. Keskusteluissa tulisi säilyttää kaiken aikaa toisten kunnioitus ja empatia toista ihmistä kohtaan. (Schacter 2011, 58–63.)

Jokaisen aikuisen tulisi osallistua kiusaamisen ehkäisyyn. Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla kiusaamisen ehkäisy perustuu lapsen havainnointiin. Koska kaikki lastentarhaikäiset eivät puhu, havainnointi korostuu entisestään. Varhaiskasvatusikäinen lapsi, joka pystyy toteuttamaan itseään verbaalisesti, puhuu avoimesti asioistaan. Tätä ilmiötä kannattaa hyödyntää ja sen avulla saadaan konfliktitilanteet selvitettyä kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. Päiväkotiryhmässä tulisi tarkkailla erityisesti ryhmädynamiikkaa ja aikuisen tulisi huolehtia siitä, että jokainen lapsi saa myönteisiä vuorovaikutuskokemuksia sekä pääsee vertaisryhmään mukaan. Aikuisen toiminta on ratkaisevaa ja jotta hän pystyy havaitsemaan tilanteet, on hänen aktiivisesti havainnoitava ryhmää. Ryhmän kokoon tulee kiinnittää huomiota. Ryhmän koon tulisi Tehyn ja SlaL:in tekemän selvityksen mukaan pysyä alle 3-vuotiaiden ryhmässä enintään neljää lasta kohden yksi hoitaja ja yli 3-vuotiaiden

ryhmässä enintään seitsemän lasta yhtä hoitajaa kohden. (Siitonen 2011, 11; THL 2012b.)

Itsetunnon tukeminen on osa kiusaamisen ennaltaehkäisyä. Vanhemmat ja päiväkotien henkilökunta voivat tukea itsetuntoa eri tavoin; tutustumalla lapseen sekä tuntemalla itsensä. On tärkeää tarkastella omia toimintatapoja, asenteita ja persoonallisuuden piirteitä; lapset ottavat niistä mallia. Lasta tulee arvostaa ihmisenä ja häntä tulee kuunnella. Lapsen tulee antaa kohdata elämässä myös pettymyksiä, eikä häntä tule suojella liikaa. Pidetään huolta siitä, että lapsi saa enemmän positiivia kuin negatiivisia onnistumisen kokemuksia. Kehutaan lasta hänen onnistuessaan ja annetaan hänelle tehtäviä, joiden suorittamisesta hän voi iloitaa. Niin aikuisen kuin lapsenkin tulee harjoitella sietämään epävarmuutta ja jännitystä elämässä, itsetuntokaan ei ole aina vakaa vaan jokainen tuntee epävarmuutta silloin tällöin. Pidetään huoli, että lapsi tietää, että tunteiden näyttäminen on luvallista, eikä omia tunteita tarvitse pelätä. Muistetaan selittää lapselle sosiaalisia suhteita häneen ja kerrotaan miksi meidän juuri meidän suhde on tärkeä ja miksi minä iloitsen siitä. Lasten vanhempien tulee myös tarkkailla lastensa käyttäytymistä sekä omia asenteitaan. Jos oma lapsi on oppinut vääränlaisia toimintatapoja, vanhempien tulisi tällöin pyrkiä opettamaan lapselleen uusia toimintatapoja ja asettamaan lapselle rajoja. Vanhemmat voivat kääntyä näissä asioissa neuvolan puoleen, josta he saavat tarkempaa tietoa sekä tukea. (MLL 2012c; THL 2012b.)

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma toimii tärkeänä osana kiusaamisen ehkäisyä. Sen tulisi olla osana yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaa. Se laaditaan yksikön kesken, vanhempien osallisuutta toivotaan mahdollisuuksien mukaan. Siinä kiusaamisen ilmiö käsitellään yhdessä ja sen vastaiseen työhön laaditaan raamit. Tällä tavoin on juuri tarkoitus luoda yhteiset raamit ja käsitys sanasta kiusaaminen. Tällä suunnitelmalla edistetään tietoa kiusaamisesta ja vaikutetaan asenteisiin. Suunnitelman teko vaatii ja kehittää henkilöstön yhteistyötä sekä motivoi heitä toimimaan samalla tavalla. Työyhteisön tulee tietää miten kiusaamisen ehkäisyssä tulee toimia ja miten siihen puututaan. Suunnitelma auttaa ja

selkeyttää henkilökuntaa toimimaan johdonmukaisesti. Suunnitelma konkretisoi ja tekee näkyväksi sen mihin kiusaamisen ehkäisyllä yksikössä pyritään ja millä keinoin. Suunnitelma pitää sisällään lakiasiat lyhyesti lapsen oikeuksista turvalliseen päivähoidon, päiväkodin näkemys kiusaamisesta, sen huomioimisen, tunnistamisen ja siihen puuttumisen keinot. Kuten kaikessa toiminnassa; toiminnan arviointi, dokumentointi, seuranta ja päivittäminen kuuluvat asianmukaiseen suunnitelman kokonaisprosessiin. (MLL 2012c.)

3.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja kasvatuskumppanuus

Tutkailemalla toisten toimintaa unohtaa helposti mitä viestejä itsestä välittyi ympäristöön. Omat asenteet, arvot ja maailmankatsomus välittyi lastemme maailmaan, niin vanhempien kuin päivähoiton työntekijöidenkin osalta. Itsetarkkailu paljastaa nämä merkittävät tekijät, jotka muokkaavat lastenkin käyttäytymistä. Vanhemmat ja päivähoiton työntekijät saattavat huomaamattaan ylläpitää kiusaamista omien asenteidensa avulla. Esimerkkeinä voidaan esittää tilanne, jossa vanhemmat opettavat lapselleen, että puolustautuminen lyömällä on hyväksyttävää, jos toinen lyö ensin. Tai päivähoiton työntekijä puhuu negatiivisesti ryhmän kuullen lapsesta tai hänen perheestään. Lapsi voi myös vahingossa kuulla keskusteluja, joita hänen ei ollut tarkoitus kuulla. Päiväkodin henkilökunta ei aina tunnista kiusaamistilanteita. Tähän tarjottiin ratkaisuksi koulutusta sekä työpaikalla tapahtuvaa arvokeskustelua siitä, miten tilanteet tunnistetaan ja miten niihin puututaan. Vanhempien ja päiväkodin avoin yhteistyö korostuu. Niin lasten kuin vanhempienkin tulee kuunnella lasta. Jokaisella asialla on suuri merkitys, jota lapsi koittaa tuoda esille. Vanhempi tai päivähoiton työntekijä toimii esimerkkinä ottaen lapsen sanoman vakavasti vastaan ja omalla esimerkillään antaa palautetta ympäristöön. Lapsen tulee saada kokea, että hän on tärkeä ja tulee kuulluksi. Tällä tavoin lapsi saa vuorovaikutuskokemuksia ja pystyy kehittämään itseään. (Kirves & Stoor-Grenner, 46; Kirves & Stoor-Grenner 2010, 42–44.)

Yhteinen näkemys asioista pystytään luomaan vasta silloin, kun oivalletaan tarkastella asiaa jokaisen osapuolen näkökulmasta. Aina ei ole helppoa asettua toisen asemaan, mutta se on edellytys hyvälle yhteistyölle. Yhteisymmärrys johtaa kompromissiin, jossa tavoitteena on aikaansaada jokaista osapuolta tyydyttävä ratkaisu. Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden käsitys kiusaamisesta voi olla hyvinkin erilainen. Sanan sisältö vaihtelee myös työntekijöiden keskuudessa, meillä jokaisella on oma käsitys siitä, mitä kiusaaminen on ja siihen vaikuttavat oma asenne, kokemusmaailma ja persoonallisuuden piirteet. On siis tärkeää ensin määritellä sana kiusaaminen, ennen kuin pystytään luomaan yhteiset pelisäännöt, joita jokainen noudattaa. Päivähoidossa olisi tärkeää sisäistää yhtenäinen linja kiusaamisen suhteen ja toimia yhteisesti sovitulla tavalla. Tällöin toimimme johdonmukaisesti. Sovituissa menetelmissä ja säännöissä tulisi pysyä, niin kotona kuin päivähoitossakin. (Kirves & Stoor-Grenner, 15–16.)

Epäsuoraan kiusaamiseen koettiin olevan vaikea puuttua. Vastaajilla ei ollut riittävästi koulutusta, jotta he voisivat aktiivisemmin huomata epäsuoraa kiusaamista. Mikäli opettajilla oli omaa kokemusta kiusaamisesta, olivat he herkempiä puuttumaan ja havaitsemaan kiusaamistilanteita. Tutkimuksessa tuli esille myös se, ettei opettajat olleet luoneet yhteistä käsitystä siitä, mikä lasketaan kiusaamiseksi ja miten siihen tulee puuttua. Opettajat ovat etulinjassa vastaamaan kiusaamiseen puuttumisessa koulussa ja opettajille olisi tarjottava koulutusta, jotta he pystyvät vastaamaan tähän vaatimukseen. (Mishna ym. 2005, 724–729, 734.)

Kiusaamisen määrittely työyhteisössä korostuu, jotta toiminta voi olla johdonmukaista ja saadaan näkyviä vaikutuksia. Kiusaamiseen tulee aina puuttua johdonmukaisesti. Se miten kiusaamistilanteeseen puututaan riippuu kiusaamistilanteesta. Pienten lasten kohdalla se onnistuu empaattisen ja taitavan aikuisen avulla helposti. Varhaiskasvatukseen lapset reagoivat helposti aikuisen läsnäoloon, he uskovat ja luottavat aikuisen kykyyn ratkaista ristiriitatilanteet. Heille ei ole vielä muotoutunut käsitystä itsestään kiusaajana tai kiusattuna. Kiusaamistilanteisiin puuttumisen keinot poikkeavat toisistaan eri

tilanteissa. On tärkeää tietää, miten konflikti ratkaistaan ja miten jatkossa asiaan puututaan. Päivähoidossa kuin kotonakin tulisi olla yhtenäinen käsitys siitä, miten vanhemmat osallistuvat asiaan ja miten tilannetta seurataan, koska aina tasavertainen riitatilanne ei vaadi aikuisen puuttumista tilanteeseen. Riita ja kiusaamistilanne tulee pystyä erottamaan toisistaan. Riitatilanne on tasapuolinen, kun taas kiusaamistilanteessa käytetään valtaa ja toinen osapuoli joutuu alistumaan. (Kirves & Stoor-Grenner, 15–16, 19–20.)

Kiusaamistilanteisiin oikeanlainen puuttuminen päivähoidossa vaatii lapsen temperamentin ja yksilöllisten ominaisuuksien tunnistamista. Tällä tarkoitetaan kahden yksilön reagoimista eri tavoin samankaltaiseen tilanteeseen. Toiset lapset ovat herkempiä kuin toiset ilmaisemaan tunteitaan. Lapsilla on erilaisia strategioita selviytyä tilanteista ja näiden tunnistaminen on kiusaamisen ehkäisemisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Monta kertaa pienten lasten kiusaamiseen puuttumiseksi riittää aikuisen asiasta mainitseminen ja ilmaisu siitä, että se ei ole hyväksyttävää ja tilannetta seurataan etäältä käsin. Kiusaamiseen puuttumisessa tulee muistaa molemmat osapuolet. Niin kiusaajalla kuin kiusatullakin ovat tarpeet empaattiseen apuun ja tukeen. On tärkeää perehtyä taustatekijöihin. Aikuisen päämääränä olisi muuttaa lapsen toimintatapoja näissä tilanteissa ja tarjota vaihtoehtoja, jos lapsi ei siihen vielä itse kykene. On tärkeää luoda positiivisia vuorovaikutuskokemuksia molemmille osapuolille. (Kirves & Stoor-Grenner, 20–22.)

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa varhaiskasvatuksen ja kodin yhteistyötä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Vanhemmat ja varhaiskasvatus ovat tasavertaisia kasvatussuhteessa, mutta tehtävät eroavat toisistaan. Vanhemmilla on päävastuu sekä oikeus lapsensa kasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee vanhempia tiedoillaan ja taidoillaan. Kasvatuskumppanuus on ammatillinen asiakassuhde, jossa varhaiskasvatuksen tehtävänä on rakentaa pohja kasvatuskumppanuudelle ja ylläpitää sitä. Kasvatuskumppanuus määritellään myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa: (Kekkonen, M. 2012, 42, 102; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32).

Kekkonen (2012) väitöskirjan mukaan varhaiskasvatuksen henkilökunta saattaa paeta ammatillisesta vastuusta rakentaa ja ylläpitää kasvatuskumppanuutta lapsen sekä perheeseen puhumalla ”henkilökemioista”, jotka eivät aina välttämättä kohtaa ammattihenkilön ja vanhempien vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutusongelmien selvittäminen on varhaiskasvatuksen henkilökunnan vastuulla. Vanhemmat toivovat hyvää vuorovaikutussuhdetta ja dialogisuutta varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Vanhemmat myös odottavat varhaiskasvatuksen luovan hyvän ilmapiirin ja alustan kasvatuskumppanuudelle. Varhaiskasvatuksen käsitykset ja mielikuvat lapsesta ja lapsuudesta, hyvästä kodista ja kasvuympäristöstä vaikuttavat kasvatuskumppanuuden syntymiseen. Ajatellaanko, että perheen kasvatustyyli, arvot, huolet, kyseenalaistukset, ovat esimerkiksi osaamattomuutta vai lapsen kehityksen kannalta hyviä asioita. (Kekkonen, M. 2012, 118, 198–199.)

Kasvatuskumppanuudessa nousee pääosaksi aikuisten yhteistyö, jonka päämääränä on lastemme hyvinvointi. Kaiken lähtökohtana on se, että aikuiset pyrkivät kehittämään kykyään kuulla lasta ja kehittämään tasavertaista vuoropuhelua niiden ihmisten kesken, jotka osallistuvat lapsen elämään. Kasvatuskumppanuus perustuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Kasvatuskumppanuus on kirjattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, kodin ja koulun yhteistyön laatusuosituksiin sekä perusopetuksen laatukriteereihin. Kasvatuskumppanuuden perimmäinen pyrkimys on vanhempien osallisuus. Kasvatuskumppanuutta on edistetty muun muassa seuraavissa projekteissa; Tukevasti alkuun –hanke (Espoo 2009–2011), Reilusti rinnakkain –hanke (Kuopio 2009–2010) ja Monialaisesti yhdessä lapsen parhaaksi –hanke (Hämeenlinna 2009–2011). (FINLEX 2012b; THL 2012.)

4 INTERNET TERVEYSNEUVONNAN VÄLINEENÄ

Maailman internetkäyttäjien määrä lisääntyy jatkuvasti. Vuonna 2011 koko maailman arvioitu populaatio oli melkein seitsemän miljardia henkilöä, joista internetin käyttäjiä oli reilu kaksi miljardia henkilöä, joka on prosentuaalisesti laskettuna 32,7 %. Euroopan prosentuaalinen luku on vielä korkeampi, jopa 61,3%. (Internet world population stats 2012.)

Suomessa on ollut käytössä terveysneuvontapalvelut jo 1950-luvulta asti. Terveysneuvonta vastaa terveyteen, omahoitoon sekä hoitopaikkoihin liittyviin kysymyksiin puhelimitse sekä ohjaa asiakkaita ottamaan yhteyttä heille tarkoituksenmukaisiin paikkoihin. Nykyään yhä lisääntyvässä määrin on saatavilla niin kutsuttua virtuaalista kansalaisneuvontaa, jonka yhtenä palveluntarjoajana toimii Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Palvelua on mahdollista saada joko omilla verkkopankkitunnuksilla tai täysin anonyymisti. Kyseessä on maksuton, alueellinen palvelu, joka on varsin tuore kokeilu. Kansalaisneuvontaan on tullut 1.3.2011 alkaen yli 100 kysymystä ja sen suosio on koko ajan kasvamassa. Vastaukset kysymyksiin saa viikon sisällä. (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2004; Virtuaalinen sosiaali- ja terveysterveyspalvelukeskus 2012.)

Lääkärien sähköpostitse saamat asiakaskontaktit olivat kasvaneet puolella vuodesta 2001 vuoteen 2007. Ilmiö kertoo internetin käytön vahvasta kasvusta terveysterveyspalvelujen saralla. Andreassen ym. (2006) tutkimuksessa tutkittiin kansalaisten sähköisten terveysterveyspalvelujen käyttöä. Seitsemässä eri Euroopan maassa todettiin, että vuonna 2005 44 % kaikista aikuisista ja 77 % kaikista internetin käyttäjistä etsi verkosta juuri terveyteen liittyviä asioita. (Andreassen ym. 2006; Castren 2008, 21, 62.)

Sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmät –kehittämishanke Lapin läänissä toteutettiin ajalla 1.10.2006–30.9.2007. Hankkeen tarkoitus oli tarjota asiakkaille sähköisiä palveluja, jotka helpottaisivat sosiaalitoimen piiriin kuuluvien asioiden hoitamista. Hanke käynnistyi, kun parannusta asiakkaiden ja viranomaisten keskinäiseen kommunikointiin tarvittiin pikaisesti. Lapin läänissä tämä

sähköinen asiointipalvelu tarjosi vastauksen kommunikointiongelmiin. Lapin läänin alueella pitkät välimatkat viranomaisten ja asiakkaiden välillä hankaloittivat asiointia. Hankkeen avulla avattiin Rovaniemelle ja Tornioon perhe- ja sosiaalipalveluiden verkkoneuvontapalvelu ja sen käyttö on edelleen kasvamassa. (Sosiaaliportti 2012b.)

Lasten ja nuorten neuvolapalveluiden Vastaamo –hanke toteutettiin Espoon alueella vuonna 2010–2011. Hanke tarjosi sosiaali- ja terveysalan neuvontaa asiakasryhmänä pienten lasten vanhemmat. Vastaukset kysymyksiin antoi asiantuntijaryhmä ja vastauksen sai vuorokauden kuluessa. Palvelun käyttö vaatii palvelusetelin, joka on mahdollista saada kunnan sosiaalitoimesta tai ostamalla sen verkkokaupasta. Vastaamo on yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä kehitetty palvelu. Palvelun saa anonymisti ja kirjallisena. Asiakkaiden palaute verkkopalvelusta hankkeen aikana oli 4,2 asteikolla 1–5. Aihealueet, johon tulleet kysymykset (1371) olivat; vanhemman oma hyvinvointi (135kpl), parisuhde (172), nuoren vanhemmuus (30), kouluikäisen vanhemmuus (40), leikki-ikäisen vanhemmuus (294), vauvavaiheen vanhemmuus (372), odotusajan vanhemmuus (255) sekä muu (73). Hankkeeseen osallistuneiden neuvoloiden työntekijät kokivat Vastaamon helpottaneen heidän työnkuvaansa 87,9%:n vahvuudella. Espoon kunta jatkaa palvelun tuottoa, koska se oleellisesti vähensi turhia käyntejä ja kokemus oli ollut myönteinen sekä kunnan että asiakkaiden palautteen perusteella. Lapsiperheiden näkökulmasta verkkoneuvontaan tulleet yhteydenotot ovat lähinnä koskeneet perhetilanteita ja niissä ilmenneitä ongelmia, kuten elatus asioita sekä kysymyksiä lasten ja perheiden saatavilla olevista palveluista. Verkkoneuvonta on vienyt kehitystä eteenpäin käyttäjäkeskeiseen asiakkuuteen, jossa asiakas itse aktiivisesti yrittää löytää ratkaisua tai vastausta ongelmaan. Hyvin toteutettu verkkoneuvonta säästää asiakkaiden ja työntekijöiden aikaa. Informaatioteknologiaa tulee hyödyntää sosiaali- ja terveyspalveluissa. (Mental Capital Care 2012; Neijonen 2009, 77–79.)

Ek & Niemelä totesivat tutkimuksessaan, ”Onko internetistä tullut suomalaisten tärkein terveystiedon lähde?”, että internetin käyttö on valtavasti lisääntynyt

vuosina 2001–2009. Informaatiotutkimus toteutettiin näinä vuosina. Empiirinen aineisto kyseisessä tutkimuksessa perustui kahteen samansisältöiseen postikyselyyn. Ensimmäinen kysely lähetettiin vuonna 2001 (2500kpl) ja toinen vuonna 2009 (1500kpl). Vuoden 2001 vastausprosentti oli 52% ja vuonna 2009 46%. Suurempi edustus oli naisilla (57%) molempina vuosina. Internetin käyttö on lisääntynyt huomasti. Vuonna 2001 internetiä käytti lähes päivittäin 22 % vastaajista. Vuoden 2009 vastaava luku oli 55%. Tutkimuksen mukaan internetiä ei-käyttävä henkilö oli useimmiten kansakoulun käynyt ikäluokkaan 55–74 kuuluva henkilö. Terveystietoa haki vuonna 2001 internetistä vain 6% kyselyyn vastanneista, kun vuonna 2009 luku oli kuusinkertainen eli 32%. Naiset hieman aktiivisemmin kuin miehet. 2009 aineistossa 51% 56–65 vuotiasta henkilöistä ei hakenut lainkaan terveystietoa internetistä. Tutkimuksen mukaan vähiten tietoa terveydestä etsi koulutustasoltaan alin luokka (kansakoulu), toiseksi vähiten ammattikoulun käyneet ja eniten korkeasti koulutetut henkilöt. (Ek & Niemelä 2010, 2–4.)

Hyppönen ym. (2011) tuottaman raportin mukaan Suomessa on vuoden 2007 jälkeen käynnistynyt 75 eri hanketta liittyen sähköisiin terveyspalveluihin. 2/3 osaa näistä hankkeista oli saanut kansallista rahoitusta. Muun muassa väestön ikääntyminen ja resurssipula vaikuttavat sähköisen asiointin tarpeeseen. On selvää, että terveyspalvelut ovat muutoksen murroksessa. Sosiaali- ja terveysjärjestelmä tarvitsee sähköisiä palveluja tukemaan peruspalvelujärjestelmää. Tärkeintä tässä kehitystyössä on saavuttaa yhtenäisiä sähköisiä järjestelmiä, jotka palvelevat sen käyttäjiä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilökuntaa. (Hyppönen ym. 2011, 3, 48, 26.)

Paane-Tiaisen ym. (2011) raportti virtuaalisen- ja sähköisen terveysneuvonnan palveluita kehittävästä hankkeista kertoo kuinka ajankohtainen aihe on. Raportista paljastuu hankkeiden runsaus. Esimerkiksi ELVI-ohjelma on elintapaohjauksen tueksi kehitettävä virtuaalinen ohjelma. Raportissa haluttiin selvittää kuinka paljon Suomessa on vastaavanlaisia hankkeita työn alla, joiden tavoite on samansuuntainen. Tavoitteena on kansalaisten oman aktiviteetin edistäminen. Tiedetään, että tietoa etsitään internetistä oman ja läheisen

sairausten hoitoon, kuntoutukseen ja terveyden liittyvissä asioissa. Raportin tuloksena löytyi yhteensä 23 sosiaali- ja terveydenalan sähköiseen asiointiin liittyvää hanketta, joista 13 oli samankaltaisia kuin ELVI-ohjelma. Tavoitteena virtuaalisilla menetelmillä on kohderyhmän omaehtoisen terveyden edistämisen aktivointi. ELVI-ohjelmaa mukailevia hankkeita on, mutta tarkemmin tarkasteltuna niissä oli rajoituksia liittyen työntekijän oppimiseen. Asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutus oli hankkeissa vähäistä. Kyseiset hankkeet eivät olleet edelläkävijöitä eikä luoneet mitään, mikä ei jo olisi olemassa. Kehittämistyö on tarpeen, jotta pystytään tarjoamaan laadukasta sähköistä palvelua sosiaali- ja terveysalan tulosityksiköissä. (Paane-Tiainen ym. 2011, 4.)

5 PROJEKTIN TEHTÄVÄ JA TAVOITE

Projektin tehtävä oli luoda opas terveystietoon kiusaamisesta varhaiskasvatuksen työntekijöille, vanhemmille sekä aiheesta kiinnostuneille. Tavoitteena on auttaa puuttamaan kiusaamiseen sekä ennaltaehkäisemään sen syntyä.

6 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS

Projektin tehtävä oli luoda opas terveystieteen kiusaamisen ehkäisystä varhaiskasvatukseen työntekijöille, vanhemmille sekä aiheesta kiinnostuneille. Tavoitteena on auttaa puuttumaan kiusaamiseen sekä ennaltaehkäisemään sen syntyä. Työ on osa Paremmaksi osaajaksi salolaisella yhteistyöllä –hanketta. Hankkeen yksi tavoitteista on tukea lapsiperheitä. Liitteenä toimeksiantosopimus sekä projektilupa (Liitteet 1 ja 2.).

Työ käynnistyi tutustumalla alan kirjallisuuteen ja etsien opinnäytetyötä tukevia tutkimuksia, jotka liittyvät olennaisesti aiheeseen. Tietokannat, joista tuloksia työhön löytyi, olivat pääasiassa Cinal ja Eric tietokannat. Etsintöjä tehtiin myös Medicin ja Medlinen sivustoilta. Näistä löytyi muutamia tutkimuksia, mutta tulokset eivät johtaneet lopullisiin valintoihin näistä tietokannoista. Hakusanoina käytettiin englanninkielisiä sanoja children, daycare, bullying, information, consequence ja play-aged. Suomenkielisinä hakusanoina käytettiin kiusaaminen ja päivähoito. Parhaiten tutkimuksia löytyi yleisen hakukoneen avulla, hakusanoilla kiusaaminen ja päivähoito sekä pienten lasten kiusaaminen. Tällä tavoin aiheeseen löytyi yhteensä kuusi suomalaista pro gradu –tutkimusta, suomalainen ja ruotsalainen väitöskirja sekä monia muita aiheeseen liittyviä linkkejä, joita hyödynnettiin tähän työhön.

Terveystieteen sivujen toteuttaminen aloitettiin tutkimalla, mitä asioita kirjallisuuskatsaus toi esille. Myöhemmin huomioitiin ammattilaisten ja vanhempien esittämät toiveet ja kiinnostuksen kohteet. Sisällöksi muotoutui kiusaamisen määrittely, itsetunnon ja temperamentin määrittely, kiusaamisen tunnistaminen, siihen puuttuminen sekä sen ehkäisy. Nettisivujen otsikoiden aiheet valittiin tekstistä Word-asiakirjalle. Asiat muokattiin helppolukuisiksi ja miellyttäväksi lukea. Pyrkimyksenä oli saada nettisivut lyhyiksi ja ytimekkäiksi sekä helpoiksi navigoida. Näistä asiakirjoista tieto siirrettiin PowerPoint-esitykseen, jonka pohjalta nettisivut muodostettiin.

Liikkeelle lähdettiin siitä ajatuksesta, että internetsivuilla olisi helppo navigoida sekä löytää vaivattomasti tietoa aiheeseen liittyen. Kaikki aiheeseen liittyvä

olennainen tieto kerättiin palvelemaan sekä vanhempia että päivähoidon ammattilaisia. Sivuille koottiin muun muassa yksinkertaiset ohjeet sadutukseen, joka olennaisesti liittyy lapsen itseilmaisuuksiin ja on tärkeä keino lapsen kuulemisen työvälineenä. Kevennykseksi sivuille laitettiin lasten tekemiä piirroksia. Nettisivuille koottiin kirjallisuuskatsauksessa esille nousevat kiusaamiseen liittyvät tekijät, joita jokaisen on hyvä huomioida. Projektia tehdessä havaittiin, että lasten vanhemmat eivät olleet tietoisia sadutuksesta itseilmaisun välineenä ja käytännössä se koettiin erittäin hyväksi. On tärkeää, että internetsivusto palvelee sen käyttäjiä mahdollisimman monipuolisesti.

Internetsivut hahmoteltiin ensin PowerPoint-ohjelmalle. Ennen internetsivujen julkistamista konsultoitin päivähoiton ammattilaisia esittämällä työn sisältö heille ennakkoon. Tällä tavoin oli mahdollista toteuttaa tarpeelliset muutokset ja huomioida ammattilaisten näkökulma entistä paremmin. Opinnäytetyötä varten haastateltiin suullisesti lasten vanhempia eri paikkakunnilta (Salo & Turku). Turusta työhön tutustui seitsemän tuttavaperhettä ja yksi lastentarhaopettaja sekä Salosta kolme tuttavaperhettä ja yksi lastentarhaopettaja. Palautteet olivat pelkästään positiivisia ja työ herätti mielenkiintoa. Lasten vanhemmat, joille työ esitettiin, olivat hämmästyneitä kuinka moni asia liittyy lapsen kiusaamiseen ja sen ehkäisyyn. Tällä tavoin otettiin selvää, mitkä asiat ovat vanhempien näkökulmasta mielenkiintoisia ja tärkeitä nostaa esille internet sivuilla. Vanhempien osalta esiin nousi muun muassa sadutus ja piirrokset, ammattilaisten osalta varhainen puuttuminen ja ehkäisy.

Lapsen itsetunto liittyy läheisesti kiusaamiseen sekä kiusatuksi tulemiseen. Itsetunnon vahvistaminen on äärimmäisen tärkeää ja siksi asia nostettiin esille ensimmäiseksi sisällössä. Kiusaamisen tunnistaminen on todettu kirjallisuuskatsauksessa olevan yksi erittäin tärkeä tekijä. Kiusaamiseen puuttuminen on jokaisen aikuisen velvollisuus. Itsensä ja omien asenteiden tarkkailu on tärkeää, koska omalla käyttäytymisellä annetaan esimerkkiä lapsille, ihan huomaamatta. (Kirves & Stoor-Grenner, 46; Kirves & Stoor-Grenner 2010, 42–44.)

Itsetunnon ja sen merkityksen nostaminen esille työssä auttaa kiusaamisen havainnoinnissa ja sitä kautta kiusaamisen ehkäisyssä. Kiusaamiseen puuttumisen keinoja otettiin esiin terveystietosiiossa ja pyrittiin antamaan yksinkertaisia ohjeita esimerkkeineen, jotta kiusaamiseen puuttumiseen olisi tietoa ja uskallusta. Kasvatuskumppanuus tuli kirjallisuuskatsauksessa vahvasti esille ja se koettiin myös ammattilaisten osalta tärkeäksi. Heille asia on arkipäivää, mutta vanhemmille ja asiasta kiinnostuneille on hyvä avata aihetta enemmän. Sadutus ja kirjojen lukeminen lapsen kuuntelun keinona otettiin esimerkkeinä mukaan, jotta voitaisiin tarjota keinoja lapsen kuulemiselle kiusaamisen ennaltaehkäisyä. Nettisivuilla nostettiin esiin muun muassa kiusaamisen määrittely, ehkäisy ja siihen puuttuminen. Oppaaseen kerättiin muutamia käytännön esimerkkejä ja selvitettiin itsetunnon yhteyttä kiusaamiseen. Edellä mainitut asiat muodostivat alustavan rungon nettiosioon. (Kuva 2.)

NETTISIVUJEN SISÄLTÖ
TAUSTAA
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN
KIUSAAMISEN EHKÄISY
KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN
KASVATUKUMPPANUUS
OMAT ASEENTEET
SADUTUS
LASTEN PIIRRUSTUKSIA KIUSAAMISESTA & SADUTUKSIA
LÄHTEET
LISÄTIETOA SAATAVILLA

Kuva 2. Nettisivujen ensimmäinen hahmoteltu päävalikko.

Ruskea väri on psykologien mukaan lämmin, rauhoittava, äidillinen, maanläheinen ja yksinkertainen. Psykologisissa tutkimuksissa ruskea on yhdistetty turvallisuuden ja mukavuuden tunteeseen. Ruskea värinä on ennemminkin aikuisten mieleen kun taas lasten on todettu käyttävän ruskeaa

väriä ollessaan surullisia. Sininen väri liitetään rauhallisuuteen ja lempeyteen. Se liitetään osaltaan myös hiljaisuuteen ja kaipaukseen. Sinisen puhtaus ja keveys vaikuttaa hillitsevällä tavalla tunteisiin. Sinistä pidetään usein viattomuuden värinä ja se liitetään usein virallisuuteen. (Arnkil 2003; Hintsanen 2000.) Sivuston väreiksi valittiin vaaleansininen ja ruskea. Ajatuksena tässä oli, että sinisen ja ruskean värin on todettu vaikuttavan aggressiivisuuteen ja verenpaineeseen lapsilla, miksei siis aikuisillakin. Oman lapsen joutuminen kiusatuksi koskettaa kovasti ja värien vaikutuksella on todettu olevan monessa yhteydessä myönteisiä vaikutuksia mielentilaan ja käyttäytymiseen.

Yleisesti ottaen fonttikoko on luettavuudeltaan parhainta silloin, kun se pidetään fonttikokojen 12–16 välillä. Tällöin myös heikkonäköisten on helpompi lähestyä tietoa. Musta kirjasinväri on silmälle paras. Kuitenkin ihan valkoista taustaa kannattaa välttää, koska se voi kirkkaudellaan hankaloittaa lukemista. On kiinnitettävä huomiota myös siihen, että nettisivujen teksti jaksetaan mielekkäällä ja lukemista helpottavalla tavalla. Liian tiheitä ja pitkiä tekstejä tulee välttää, koska se voi aiheuttaa lukijan silmien poukkoilua asiasta toiseen ja näin vääristää luetun tulkitsemista. Nettisivuilla ei kannata tasata tekstiä, vaan on parempi jättää oikealle liehureuna, joka helpottaa näytöltä lukemista. (Juselius 2004; Oulun seudun ammattiopisto 2006.)

Yleisimmin käytetyt kirjasinlajit ovat luotettavimpia, koska tietokoneiden näytöt saattavat esittää palvelimella olevan tiedon erillä tapaa. Useimpien tietokoneiden näyttöominaisuudet kuitenkin tukevat perinteisimpiä fontti- ja kirjasinlajeja. Yleisesti ottaen värillinen teksti heikentää luettavuutta. Kuvat luovat sivuille väriä, mutta niiden kokoa ja määrää tulee harkita. Parhaisiin tuloksiin pääsee miettimällä millaiset kuvat vaikuttavat parhaiten kohderyhmään. (Juselius 2004; Oulun seudun ammattiopisto 2006.)

Opinnäytetyön tekemisen aikana konsultoitiin ohjaavia opettajia moneen otteeseen. Heiltä saatu palaute otettiin vastaan ja muutosehdotukset työhön toteutettiin heidän ohjeiden mukaisesti. Opinnäytetyöhön perustuvat alustavat nettisivut esiteltiin salolaisen päiväkodin kehittämispäivässä syyskuussa. Työhön saatiin ammattilaisten näkökulma, jonka perusteella nettisivujen sisältöä

edelleen muokattiin. Ennen päiväkodin kehittämispäivässä käyntiä, oli alustavat nettisivut käyty läpi ohjaavien opettajien kanssa ja heidän muutosehdotukset oli toteutettu. Kehittämispäivän jälkeen palattiin alkuperäiseen sisällön järjestykseen ammattihenkilöiden toiveesta.

Varhaiskasvatuksen kehittämispäivässä toteutetun esityksen yhteydessä käytiin läpi muun muassa arvokeskustelua aiheesta sekä annettiin että saatiin ensikädentietoa kiusaamisesta. Kehityspäivästä saatu palaute oli rakentavaa ja sen myötä alustaviin nettisivuihin tuli muutamia lisäyksiä ja teknisiä huomautuksia. Vuoropuhelua syntyi lasten kiusaamisesta ja työn sisällöstä. Keskusteluissa saatiin paljon hyviä käytännön esimerkkejä. Työn sisältö rikastui ammattihenkilöiden näkökulman avulla. Aikaa työn läpikäymiseen ja keskusteluihin aiheesta meni puolitoista tuntia. Valikoitu päiväkodin henkilökunta oli aktiivisesti mukana keskustelussa. He toivat hyvin oman näkökantansa esiin. He olivat pääosin tyytyväisiä työn sisältöön ja nettisivujen suunnittelussa otettiin huomioon heidän toivomuksensa ja työkokemus, jonka perusteella korjailtiin nettisivujen sisältöä.

Muutosehdotuksena heiltä tuli muun muassa sivujen sisällön järjestyksen muuttuminen ja tekstityksen korostus tietyiltä osin, muulta osin ulkonäköön ei saatu palautetta. Heidän mielestään lasten piirtämät kuvat sopisivat joka sivulle, jotta sadutus menetelmänä ei nousisi liikaa esille, koska menetelmiä on käytössä muitakin. Esimerkkinä menetelmistä sadutus on hyvä, mutta sille ei saa antaa liikaa painoarvoa. Päivähoidon yksikkö oli kiinnostunut projektista; missä se esitetään, mihin tieto tulee ja kenen käyttöön materiaali julkaistaan. Kehittämispäivässä vierailu oli työn kannalta avartava ja opinnäytetyön tekijät olivat tyytyväisiä saamaansa palautteeseen. Myös päiväkodin henkilökunta antoi positiivista palautetta työn esittämisestä ja korostivat sitä, kuinka tärkeä aihe on ja siihen tulisi kiinnittää huomiota entistä enemmän. Päivähoidon työntekijät olivat tyytyväisiä käytettyihin lähteisiin ja lisätietoa saatavilla –linkki koettiin hyväksi. He olivat myös sitä mieltä, että ei haittaa, jos eri otsikoiden alle tulee hieman päällekkäistä tietoa. Kuitenkaan kaikki aiheesta kiinnostuneet eivät välttämättä avaa joka linkkiä. Päävalikon sisällön otsikoiden järjestys

muuttui ammattihenkilöiden ehdottamalla tavalla. (Kuva 3.) Tapaamisen jälkeen työtä hiottiin ammattilaisten toivomaan suuntaan ja hyväksyttiin jälleen ohjaajilla.

- TAUSTAA
- LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN
 - Miten tukea lapsen itsetunnon kehittymistä
 - Itsetuntoon negatiivisesti vaikuttavat asiat
- KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN
 - Kiusaamisen muodot
- KIUSAAMISEN EHKÄISY
 - Huomioi lapsi, kuuntele häntä
 - Omat asenteet
 - Sadutus
 - Miten ehkäistä kiusaamista
- KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN
 - Miten puuttua kiusaamiseen
- KASVATUSKUMPPANUUS
- LÄHTEET
- LISÄTIETOA SAATAVILLA

Kuva 3. Nettisivujen päävalikko ja sisältö kehityspäivän palautteen jälkeen.

Itse graafinen suunnittelu tapahtui assistentin avulla, jolloin työn lopullinen ulkonäkö muotoutui. Nettisivujen toteutuksen osalta oltiin yhteydessä assistenttiin sivujen toteuttamiseksi. Tapaamisessa käytiin läpi yhdessä millainen sivun ulkonäkö ja valikkoasetukset tulee olemaan. Värikartasta katsottiin alustavat värivaihtoehdot. Lasten piirroksat aseteltiin sivuille niin, että kuvateksti sijoitettiin omaan laatikkoonsa (Kuva 4). Sivujen ulkonäöstä tehtiin rauhallinen. Tekstin fonttikoko on 12 ja kirjainlaji Arial. Sivusto päätettiin pitää kaksivärisenä. Käyttöön otettiin musta kirjainväri, koska värilliset on todettu luettavuudeltaan heikommiksi. Kuvia laitetaan joka sivulle ja niiden koko pidetään sopivana. Sivustosta tehtiin rullaava versio, jolloin pikkuotsikot löytyvät yhden painalluksen takaa isolla kirjoitetun otsikon alta. Kun assistentti sai sivut edellä mainittujen kriteereiden mukaisesti tehtyä, hän lähetti

opinnäytetyöntekijöille raakaversion, jolloin vielä tehtiin muutoksia sivun ulkonäköön.

” Kuvassa poika 6 vuotta raapii 3 vuotiaan tytön naamaa. Hän alkaa itkemään ja pahoittaa mielensä. Jonka vuoksi ottaa maasta hiekkaa ja heittää sen pojan silmille. Tyttö 5v taka-alalla näki tilanteen ja toi tarhatädin kuvioihin selvittämään tilannetta. 6 v. Pyysi anteeksi tytöltä ja tyttö pyysi anteeksi pojalta. – Tyttö 5v -

Kuva 4. Lapsen piirroskuva kiusaamistilanteesta.

Ensimmäisen nettisivujen raakaversion tultua (Kuva 5.) yhteyttä otettiin nettisivujen toteuttajaan ja versiota kommentoitiin. Nettisivujen otsikon väriä haluttiin tummemmaksi ja pääotsikoita karsittiin vähemmäksi aloitussivulta. Sivun päävärejä päätettiin hiukan vaalentaa. Samalla hyväksyttiin nettisivujen toteuttajan ehdotuksia.

Varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamisen ehkäisy

Varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamisen ehkäisy

ETUSIVU

SISÄLTÖ

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN

MITEN TUKEA LAPSEN ITSETUNNON KEHITTÄMISTÄ

ITSETUNTOON NEGATIIVISESTI VAIKUTTAVAT ASIAT

KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

KIUSAAMISEN EHKÄISY

HUOMIOT LASTA, KUUNTELE HÄNTÄ

OMAT ASENTEET

SÄDÖT

MITEN EHKÄISTÄ KIUSAAMISTA

KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

MITEN PUUTTUA KIUSAAMISEEN

KASVATUSKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA SAATAVILLA

Esimerkkiotsikko

Varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla esiintyy kiusaamista. Suomessa on nyt havahduttu tarkastelemaan tätä ilmiötä yhä enemmän. Pienten lasten kiusaamista ei ole tutkittu paljon, mutta tehdyt tutkimukset osoittavat, että sitä esiintyy jo hyvinkin pienten lasten keskuudessa. Tämän internetsivun tarkoituksena on antaa asiaan liittyvää tietoa sekä vinkkejä kiusaamisen ehkäisyyn alan ammattilaisille ja vanhemmille, sekä muille asiasta kiinnostuneille.

Tärkeintä kiusaamisen ehkäisyssä on kiusaamisen tunnistaminen, varhainen puuttuminen sekä omien henkilökohtaisten asenteiden vaikutukset. Linkkeihin on kerätty varhaiskasvatusikäisten kiusaamisen ehkäisyyn liittyvää tietoa, jotka pohjautuvat alan kirjallisuuteen sekä tutkimuksiin aiheesta. Painamalla linkkejä avautuu lisätietoa aiheeseen liittyen.

"Noi pojat nauraa ku ne kiusas tota tyttöä. Koira ja kissa seuras tota tyttöä, joka on surullinen. Aurikko on surullinen ku pojat kiusas tyttöä. Tyttö menee kotiin. Sit se syö ja menee levolle. Sit ulos ja näkee ne pojat ja pailoutuu nurkkaan. Sit ku pojat kävelse ohi ni tyttö menee kauppaan ostaa ruokaa. Sit se menee kauppaan ostaa ruokaa. Sit se menee kotiin ja ne syö ätin kanssa."

- Tyttö 6v. -

[Lisätiedot](#)

Copyright Anu ja kumppanit

P:\J\K\.../AMK\Aininen\en\Anu\R:101\.../Ahtvehtierint.html

Kuva 5. Ensimmäinen raakaversio nettisivuista.

Ulkonäköä hiottiin ja nettisivujen toteuttaja toimitti opinnäytetyön tekijöille seuraavan version, joka oli väritykseltään ja valikoltaan hieman ensimmäistä raakaversiota näyttävämpi. Huomioon oli otettu värit, fontit, sivujen toteuttajan ammattitaito ja näkemys sekä opinnäytetyön tekijöiden toiveet ja ehdotukset. Yhteinen tavoite oli saada sivusta asiallisen ja selkeän näköinen. (Kuva 6.)

VARHAISKASVATUS IKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

SISÄLTÖ

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

KIUSAAMISEN EHKÄISY
Kiusaamisen tunnistaminen

KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUSKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

Esimerkkiotsikko

Varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla esiintyy kiusaamista. Suomessa on nyt havahduttu tarkastelemaan tätä ilmiötä yhä enemmän. Pienten lasten kiusaamista ei ole tutkittu paljon, mutta tehdyt tutkimukset osoittavat, että sitä esiintyy jo hykin pienien lasten keskuudessa. Tämän internetisivun tarkoituksena on antaa asiaan liittyvää tietoa sekä vinkkejä kiusaamisen ehkäisyyn alan ammattilaisille ja vanhemmille, sekä muille asiasta kiinnostuneille. Tärkeintä kiusaamisen ehkäisyssä on kiusaamisen tunnistaminen, varhainen puuttuminen sekä omien henkilökohtaisten asenteiden vaikutukset. Linkeihin on kerätty varhaiskasvatusikäisten kiusaamisen ehkäisyyn liittyvää tietoa, jotka pohjautuvat alan kirjallisuuteen sekä tutkimuksiin aiheesta. Painamalla linkejä avautuu lisätietoa aiheeseen liittyen.

"Noi pojat nauraa ku ne kiusaas tota tyttöä. Koira ja kissa seuras tota tyttöä, joko on surullinen. Aurinko on surullinen ku pojat kiusaas tyttöä. Tyttö menee kotiin. Sit se syö ja menee levolle. Sit ulos ja näkee ne pojat ja piiioutuu nurkkaan. Sit ku pojat kävelee ohi ni tyttö menee kauppaan ostaa ruokaa. Sit se menee kauppaan ostaa ruokaa. Sit se menee kotiin ja ne syö äitin kanssa."

- Tyttö 6v. -

[Lisätiedot](#)

Copyright Anu ja Tuula

vk/Ahntmuunli/Anu_P.10/ausivritvs/Ahntvstiedot.html

Kuva 6. Nettisivujen toinen raakaversio.

Edelleen viimeistelyvärejä jouduttiin hiomaan, koska versio kaksi koettiin turhankin siniseksi. Sivuuun koetettiin löytää hieman enemmän tasapainoa kokeilemalla vaihtaa värejä vaaleammiksi ja muuttamalla pääotsikon kirjasintyyliä. Tekijät myös esitti toiveen saada väljyyttä rivien väliin, jotta tekstin lukeminen helpottuisi. Assistentti teki muutokset ja nettisivuista saatiin alustava sivusto, jonka avulla päästiin kokeilemaan linkitysten toimivuutta ja navigointia.

Analyysiseminaarissa palautteen määrä oli vähäistä ja seminaarin pohjalta ei muutoksia nettisivujen ulkonäköön enää tehty. Palautetta saatiin nettisivujen väryksestä, joka näytti haalealta, koska näytöissä on erilainen resoluutio ja sitä kautta värit vaihtelevat hieman näytön mukaan. Opettajat kommentoivat nettisivuista puuttuvan opinnäytetyön tekijöiden nimet sekä ammattikorkeakoulun nimi, jossa työ tehtiin. Nämä asiat korjattiin ja sivuille luotiin erikseen tekijät –linkki joista löytyy maininta tekijöistä sekä

ammattikorkeakoulun nimi. Tähän sivuun lisättiin myös piirroskuvat tekijöistä. Piirroskuvan idea syntyi analyysiseminaarissa, jossa sitä ehdotettiin tekijöille mietittäväksi. Nettisivuille saatiin julkaisulupa Terveysnettiin, Perhenein Lastennurkkaan. Sivut julkaistiin 21.11.2012 ja ne löytyvät osoitteesta http://terveysnetti.turkuamk.fi/perhenetti/kiusaamisen_ehk%C3%A4isy/index.html.

7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen eettisyyden, luotettavuuden ja uskottavuuden perusteena on, että tieteellinen tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijat ja ohjaajat muun muassa noudattavat rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimusprosessin aikana. Tutkimuksessa tulee myös kunnioittaa ja antaa arvoa alkuperäisille tutkijoille ja heidän saavutuksilleen. Tutkimus tulee suunnitella, toteuttaa ja arvioida vaatimusten mukaisesti. Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksina voidaan pitää kahta suurempaa määrittelyä. Nämä ovat hyvän tieteellisen käytännön piittaamattomuus ja vilppi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002, 3–4.)

Todellisuuden ilmiöiden kuvaaminen, selittäminen ja tulkinta on informaatio – käsitteen sisältöä. Luotettavuus on sitä, että informaatiota käsitellään kriittisesti. Informaation tuottaminen on keskeinen käsite tutkimuksen luotettavuudessa. Informaatio esitellään julkisesti ja tähän liittyy tutkimuksen eettisyys oleellisesti. Tutkimuksen tehtävänä on antaa tietoa ja taitoa uusille tutkijoille. (Pietarinen 1999.)

Opinnäytetyön puitteissa kirjallisuuskatsaus aiheeseen oli runsas, vaikkakin aiheeseen liittyvää suomalaista tutkimustietoa on toistaiseksi vain vähän. Kirjallisuuskatsausta omalta osaltaan rajoitti myös opinnäytetyön pituuden määrittely. Työhön valittiin tekijöiden mielestä keskeisimmät asiat ja tutkimukset aiheeseen liittyen. Kaksi tekijää ovat vahvistaneet sisällön aiheellisuuden ja hyväksyttäneet sen ohjaavilla opettajilla.

Internetistä otettuja tietokantoja voi käyttää opinnäytetyöhön lähdemateriaalina, viitetiedot ja lähdeluettelo tulee olla selkeästi merkattu. Tietokantojen käyttöä kuitenkin rajaa aina tekijänoikeudet. Tekijänoikeuslaissa (3 §) säädetään tekijän moraalisisista oikeuksista. Siinä hyvän tavan mukaisesti tulee ilmoittaa ainakin tekijän nimi. Jos käyttää suoraa lainausta, tarkoituksen edellyttämällä tavalla, tulee tekstissä mainita kirjoittajan nimen lisäksi lähdeosa. Internet-lähteistä otetuista teksteissä lisäksi tulee aina mainita käytetyn julkaisun täydellinen verkko-osoite ja viittauksen päiväys. (Kuula 2006, 171–172.)

Projektiin liittyvät kuvat ja sadutukset tulivat tekijöiden lähipiiristä. Niiden julkistamiseen on pyydetty asianmukaiset luvat kirjallisesti. Projektia tehdessä lasten vanhemmille kerrottiin mihin tarkoitukseen lasten tekemät piirustukset menevät. Lasten vanhemmat olivat tietoisia ja hyväksyivät kuvat projektimme käyttöön. Vanhemmilta pyydettiin allekirjoitus, jotta kuvien ja sadutusten käyttö työn merkeissä olisi mahdollista. Lasten tekemistä töistä poistettiin lasten nimet, niihin jätettiin ainoastaan näkyviin sukupuoli ja lapsen ikä. Vanhemmille kerrottiin työn tavoitteet ja tarkoitus. Allekirjoittamisen jälkeenkin vielä varmistettiin, että vanhemmat ovat ymmärtäneet mihin ovat suostumuksensa antaneet.

Eri lähteistä kerätty tieto on kaikkien saatavilla ja niitä on pyritty tarkastelemaan mahdollisimman monipuolisesti eri näkökulmista. Kirjallisuuskatsaus pitää sisällään myös kansainvälisiä tutkimuksia aiheeseen liittyen. Kirjallisuuskatsauksen lähteet on pyritty pitämään 2000-luvun puolella, jotta ne olisi mahdollisimman varteenotettavia. Kirjallisuuskatsaukseen oli vaikea löytää eri tutkimuksia, koska aihetta ei ole vielä havahduttu tarkastelemaan kovinkaan kiihkeästi. Suomessa tehdyissä tutkimuksissa tutkijoiden joukko on pieni, näin ollen variaatio tutkijoiden suhteen jäi pieneksi. On mahdollista, että toinen tutkija ottaisi asiaan erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella aihetta ei voi täysin yleistää kansainvälisellä tasolla, mutta suomalaisessa yhteiskunnassa sen tuoma viesti on aiheellinen ja vaatii enemmän huomiota; perehtymistä, tutkimuksia sekä periksiantamattomuutta. Kirjallisuuskatsauksen perusteella ei voida lähteä tekemään suoria päätelmiä, vaan se pikemminkin antaa viitteitä, että asia vaatii enemmän paneutumista. Aiheeseen tulisi panostaa enemmän aikaa ja ajatuksia.

Työssä on otettu huomioon eri tekijöitä; asiaa on tarkasteltu ammattilaisten asiantuntevuuden, kirjallisuuskatsauksen, vanhempien ja eri tutkimusten avulla. Työhön oli tarkoitus ottaa mukaan myös kvantitatiivinen tutkimus, mutta se ei ollut mahdollista opinnäytetyön puitteissa. Se olisi tosin antanut viitteitä nykyhetken tilanteesta ja nostanut projektin painoarvoa.

Honcode-periaatteet (HON) ovat kansainvälisesti hyväksytyt eettiset periaatteet, jotka koskevat netissä esitettävää terveystietoa. Jotta sen laatu olisi luotettavaa ja ajantasaista, tulisi tiedon perustua kahdeksaan HON-periaatteeseen. HON-periaatteet lyhyesti; HON 1. Netissä annettavaan terveyteen liittyvissä tiedoissa on erikseen maininta, mikäli tiedon antaja on joku muu kuin terveydenhuollon asiantuntija. HON 2. Tiedon, joka netissä on annettu, ei ole tarkoitus korvata asiakkaan mahdollista hoitosuhdetta, vaan tukemaan tiedonsaantia. HON 3. Mikäli palvelin pitää sisällään tai palvelimelle luovutetaan luottamuksellista tietoa, tulee sen ylläpitäjän huolehtia tietoturvasta palvelimen kotimaan edellyttämällä tavalla. HON 4. Viitteet tiedon lähteeseen tai HTML-osoite tulee mahdollisuuksien mukaan olla näkyvillä tai saatavilla sekä päivämäärä, jolloin tieto on haettu. HON 5. Esitetyn asian, hoidon ja tuotteiden hyödyistä/haitoista tulee olla puolueetonta tutkittua näyttöä. HON 6. Sivun ylläpitäjän tiedot tulee laittaa näkyville, samoin kuin tekijän yhteystiedot, jotta kontaktinotto asian tiimoilta on lukijalle mahdollista. HON 7. Mikäli palvelin saa ulkopuolista tukea esimerkiksi joltain organisaatiolta, on siitä oltava selkeä maininta. HON 8. Mikäli sivu rahoitetaan mainostuloin, tulee siitä olla selkeä maininta. Tällöin palvelimen omistaja kirjaa siitä sivuilleen lyhyen poliittisen lausunnon. Sivulla olevat mainokset tulisi pyrkiä pitämään erillään alkuperäisestä asiasisällöstä. (HON 2011a; HON 2012b.)

Honcode periaatteisiin pohjautuen voidaan opinnäytetyön terveystietosivujen sisältöä ja siinä esitettyä tietoa pitää luotettavana. Työssä on puolueettomasti käyty läpi iso kirjallisuuskatsaus käsiteltävään aiheeseen ja sitä on tarkasteltu puolueettomasti sekä HON periaatteita noudattaen. Nettisivuilla on ilmoitettu, että kyseessä on opinnäytetyö ja tekijöiden nimet sekä koulu on ilmoitettu Tekijät-linkin alla. Nettisivut tukee tiedonsaantia aiheesta. Nettisivut perustuu tutkittuun tietoon sekä lähteet ja hyödylliset linkin aiheeseen liittyen löytyy sivuilta.

Projektia tehdessä ei ole suoritettu tutkimuksia, joista olisi voinut olla kenellekään haittaa tai epämukavuutta. Aineisto on ollut totuudenmukaista ja ajantasaista. Työn tekeminen ei ole tuottanut sen tekijöille voittoa sekä sen

aineiston tulkinnat jäävät jokaisen lukijan itse arvioitavaksi. Työtä tehdessä ei ole käytetty mainontaa. Projektista syntyneestä tuotoksesta koetaan olevan hyötyä niin ammattilaisten, vanhempien kuin asiasta kiinnostuneiden parissa ja sen ulkonäköä sekä sisältöä on puntaroitu hartaasti.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekijät valitsivat aiheekseen varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamisen ehkäisyn, koska aihe oli mielenkiintoinen sekä molempien elämäntilanteessa ajankohtainen. Materiaalia kartoitettiin liittyen nimenomaan varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamisen ehkäisyyn. Aihetta on tutkittu vähän ja ajankohtaista tietoa on niukasti saatavilla, jota voisi soveltaa suomalaiseen yhteiskuntaan. Asiaan perehtyneitä henkilöitä on Suomessa ainoastaan muutama. Työssä lähdettiin perehtymään asiaan lapsen kehityspsykologian kautta. Aiheeseen ei ollut mahdollista perehtyä ellei tarkastellut ensin kiusaamiseen liittyviä perustekijöitä esimerkiksi sosiaalisuutta, temperamenttia ja itsetuntoa. Kirjallisesta työstä luotiin terveystietoa sivut. Nettisivusto on tätä päivää, koska tieto on silloin kaikkien saavutettavissa.

Puhelinneuvonta on ollut aikansa edistysaskel ja nyt näyttää vahvasti siltä, että sama edistysaskel tapahtuu nyt sähköisesti internetpalveluiden avulla. Tiedetään, että tietoa etsitään internetistä oman ja läheisen sairauden hoitoon, kuntoutukseen ja terveyteen liittyvissä asioissa. (Paane-Tiainen ym. 2011, 4.) Internetin käyttö lisääntyy ja ihmiset etsivät tietoa oma-aloitteisesti eri tiedon lähteistä. Tässä tulisi kuitenkin muistaa tarkastella kriittisesti käytettävää lähdemateriaalia, koska kuka vaan voi jakaa tietoa internetissä. Tiedon tulisi perustua tutkittuun tietoon ja tämä informaatio tulisi saada käyttäjille näkyväksi.

Kvarmen ym. (2010) tutkimuksen mukaan itsetunto liittyy vahvasti kiusaamiseen. Onko huono itsetunto sitten syy vai seuraus kiusatuksi/kiusaajaksi tulemiselle. Niin tai näin, selvää on, että itsetunnon positiivinen vahvistaminen on yksi merkittävä tekijä kiusaamisen ehkäisyssä. Esille nousi myös kuinka tärkeä jokainen vuorovaikutustilanne on itsetunnon kehittymiselle suuntaan tai toiseen. Lapsen tulee kokea enemmän positiivisia kuin negatiivisia vuorovaikutustilanteita.

Opinnäytetyötä tehdessä huomio kiinnittyi siihen, että tutkimusten mukaan koulukiusaamisen juuret alkavat jo päiväkodista. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 41–47.) Jopa 3-vuotiaiden ryhmissä esiintyy kiusaamista. Tähän tulisi kiinnittää

huomiota entistä enemmän. Esiin nousi myös se, ettei päiväkodin henkilökunta aina tunnista kiusaamistilanteita. Varhaiskasvatusikäisten parissa työskentelevät ammattilaiset tarvitsevat riittävästi koulutusta, jotta he voivat omalta osaltaan antaa parhaan mahdollisen panoksen omaan työhönsä. Tärkeää on pitää huolta, että päiväkodissa on henkilökuntaa aina riittävästi paikalla, jotta he voivat havainnoida tilanteita paremmin. Varhaiskasvatuksen henkilökunta voi hyödyntää tätä opinnäytetyötä omasta perspektiivistään, koska heidän jokapäiväinen työnsä sisältää samanlaisia komponentteja.

Jokaisen tulisi tuntea itsensä sekä opetella tuntemaan lapsi, jonka kanssa on tekemisissä. Henkilökunnan sekä vanhempien yhteistyöllä saadaan hyvät tulokset, joilla on mahdollista ehkäistä kiusaamista. Jokaisen työntekijän tulisi tarkkailla itseään ja havaita oma väsymys. Väsymys vaikuttaa negatiivisesti motivaatioon ja sitä kautta työn laatuun. Kiusaamisen määrittely sanana korostuu. Henkilökunnan ja vanhempien käsitys kiusaamisesta voi olla niin toisistaan poikkeavaa, että se täytyy yhdessä määritellä, jotta voidaan toimia johdonmukaisesti. Yhteiset pelisäännöt ja arvokeskustelut auttavat saavuttamaan yhteisen tavoitteen. Avoimuus ja yhteiset tavoitteet ovat onnistumisen avain.

Varhaiskasvatuksen henkilökunta haluaa korostaa lapsen kuuntelua, läsnäoloa ja positiivista palautetta. Leikkitalanteiden tarkkailu ja kiusaamistilanteisiin puuttuminen johdonmukaisesti on osa kiusaamisen ennaltaehkäisyä. Omien asenteiden tarkkailu ja positiiviset palautteet sekä lapsille että aikuisille tuottavat lämpimän ja luottavaisen ilmapiiriin, jossa jokainen voi tuntea itsensä hyväksytyksi sellaisenaan kuin on.

Salossa toteutetaan varhaiskasvatuksessa kunnallista laatukselyä, jossa vanhemmat haastattelevat omaa lastaan päiväkodissa olemisesta. Tällä varmistetaan lapsen oma näkemys päivähoidosta ja tätä käytetään laadun mittarina. Kyselyssä kysytään muun muassa lapsen näkemystä kiusaamisesta, pääseekö lapsi aikuisen syliin, mitä päiväkodissa saa ja ei saa tehdä, mikä on kivaa tekemistä, mikä ei ole niin kivaa tekemistä ja voiko päiväkodissa ilmaista tunteitaan ja niin edelleen. Ajatuksia herätti se, että oli kunkin päiväkodin

päätettävissä esitelläänkö yhteenvedot tuloksista vanhemmille. Parannusehdotuksena tähän olisi yhtenäistää kaupungin käytännöt. Tulokset tulisi aina olla nähtävillä ja miettiä miten tuloksia saadaan parannettua ja mitä mahdollisia muutoksia täytyy tehdä, jotta päästäisiin tavoitteisiin. Myöskin kehityksen, tavoitteellisuuden ja hyvien tulosten aikaansaamiseksi olisi hyvä että tulokset tehdään näkyviksi ja niistä keskustellaan.

Opinnäytetyötä varten perehdyimme laajasti asiaan liittyvään kirjallisuuteen ja kävimme ystäviemme kanssa keskusteluja kiusaamiseen liittyen. Aihe on ajankohtainen ja jopa arkakin. Kiusaamisella on pitkät seuraukset jopa aikuisuuteen asti. Kiusaamista on aina ollut ja nykyään jopa laajemmaltikin, koska internetin käyttö on yleistynyt omista lapsuus vuosistamme. Salossa, Märynummen päiväkodissa, lapsille on annettu mediakasvatusta projektin muodossa syksyllä 2012. Tämä olisi tulevaisuudessa hyvä saada jokaiseen päiväkotiin, koska yhä nuoremmat tutustuvat jo internetiin ja käyttävät sitä näppärästi. Myös vanhempien tulisi kiinnittää huomiota lastensa nettikäyttämiseen ja ohjata lapsiaan sen käytössä. Vanhempien tulisi myös itse tutustua tietokoneeseen ja estää mahdollisten lapsille haitallisten sivujen käyttö kotona.

On optimaalista, että tieto on helposti saavutettavissa. Saavutettavuus oli yksi työn tavoite, joka toteutettiin nettiterveysosion avulla. Työ tuo esille kiusaamisen eri muodot. Näin varhaiskasvatuksen työntekijät, lasten vanhemmat sekä aiheesta kiinnostuneet saavat parhaimman mahdollisen tiedon avukseen. Tutkimusten avulla työhön tuotiin erilaisia näkökulmia kiusaamisen ehkäisyyn.

Hyvä jatkotutkimus aiheelle olisi tehdä kysely päivähoiton työntekijöille kiusaamisen ehkäisystä ja sen havainnoinnista. Kyselyjen avulla olisi mahdollista selvittää hoitohenkilökunnan yleinen tietotaito joka liittyy kiusaamisen tunnistamiseen, ehkäisyyn ja muihin aiheeseen läheisesti liittyviin tekijöihin. Tällä tavalla varhaiskasvatuksen henkilökuntaa voitaisiin kouluttaa ja koulutuksen sisältö olisi räätälöity yksikön tarpeiden mukaisesti.

LÄHTEET

Andreassen, HK; Wangberg, SC; Wynn, R; Sorensen, T. & Hjortdahl, P. 2006. Health Related Use of the Internet in the Norwegian Population. *Tidsskr Nor Laegeforen* 126: 2950–2952.

Arnkil, H. 2003. Artikkele. Energiaa vai mielikuvia – kuinka värit vaikuttavat? Viitattu 19.7.2012 www.svy.fi/artikkelit/03arnkil1.htm.

Cacciatore, R. Haastavat tunteet ja itsenäistyminen. *Aggression portaat*. Väestöliitto. Viitattu 21.9.2012 <http://www.ktl.fi/ate/doc/kt5/cacciatore.pdf>.

Cacciatore, R. 2006. *Aggression portaat – aggressiokasvatusmalli*. Luentotiivistelmä. Viitattu 29.2.2012 <http://www.ouka.fi/pdf/luentotiivistelma.pdf>.

Cacciatore, R. 2007. *Aggression portaat – Opetusmateriaali kouluille*. Vammalan Kirjapaino Oy.

Castren, J. 2008. Sähköinen viestintä ja verkkoneuvontapalvelu osana yliopistopöiskelijöiden terveydenhuoltoa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 17.7.2012 <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7519-1.pdf>.

Ek, S. & Niemelä, R. 2010. Onko internetistä tullut suomalaisten tärkein terveystiedon lähde? Deskriptiivistä tutkimustietoa vuosilta 2001 ja 2009. Oulun yliopisto. Viitattu 19.7.2012 ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/viewFile/3856/3640.

Eronen, S; Kanninen, K; Katainen, S; Kauppinen, L; Lähdesmäki, M; Oksala, E. & Penttilä, M. 2001. *Persoonaa*. Kehityopsykologia. Helsinki: Edita.

Finlex 2012. Laki lasten päivähoitösta. Viitattu 12.4.2012 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search>.

Finlex 2012b. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulemisesta. Viitattu 18.4.2012 <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>.

Frizen, A; Jonsson, A.-K. & Persson, C. 2007. Adolescents Perception of Bullying: Who is Victim? Who is Bully? What can Be Done to Stop Bullying? *Adolescence*. vo. 42, No. 168, Winter 2007. Libra publisher, Inc., 3089C Clairemont Dr., PMB 383, San Diego, Ca 92117.

Haapamäki, J; Kaipio, K; Keskinen, S; Uusitalo, I. & Kuoksa, M. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. 1. painos. Tampere: Tammi.

Helenius, A; Karila, K; Munter, H; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita.1.-2. painos. Juva: Wsoy.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri 2004. Terveysneuvonta. Viitattu 17.7.2012 <http://www.hus.fi/default.asp?path=1,46,616,617,618,1319,5614>

Hintsanen, P. 2000. Coloria.net. Värit. Viitattu 9.10.2012 <http://www.coloria.net/varit/sininen.htm>

HON 2011a. Health on the net foundation. The commitment of reliable health and medical information on the internet. Viitattu 9.10.2012 <http://www.hon.ch/HONcode/Patients/Visitor/visitor.html>.

HON 2011b. Health on the net foundation. HON-Periaatteet suomeksi. Viitattu 9.10.2012 <http://www.hon.ch/HONcode/Finnish/>.

Hyppönen, H; Iivari, A. & Ahopelto, M. 2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisen asiointin hankinnat 2010. Raportti. Viitattu 21.9.2012 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/16a7f111-f687-47b7-9d0b-d25b7b54a95f>.

Internet world stats 2012. Usage & population statistic. Viitattu 17.7.2012 <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 2007. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Gummerus.

Jonsdottir, F. 2007. Barns kamratrelationer i förskolan. Malmö studies in educational sciences no 35, doctoral dissertation in education. Malmö: Malmö högskola. Viitattu 20.4.2012 <http://dspace.mah.se:8080/bitstream/handle/2043/4984/?sequence=1>.

Juselius, U. 2004. Typografia. Viitattu 7.10.12 <http://www.phpoint.fi/ulrikaj/www/typo.htm>

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 29.2.2012 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7ca705d5-e5be-415f-b70b-4b862c8e707f>.

KELA 2012. Kansanterveyslaitos. Kotihoidontuki. Viitattu 12.4.2012
<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170701122305EH>.

Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti – ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Viitattu 14.2.2012 <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c0cfd7a14dc551b0c905cdfec7bb0319/1330358247/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf>.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Viitattu 29.2.2012 <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c31f4bb78ef9cd79d18521108959889d/1330525090/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf>.

Kirves, L. 2011. Kiusaaminen varhaiskasvatusikäisten lasten parissa. Helsingin yliopisto ja Aalto yliopisto. Viitattu 29.2.2012
<http://www.mll.fi/@Bin/14335520/Laura+Kirves.pdf>.

Kirves, L. 2012. Kiusaaminen ja sen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa -seminaari. Viitattu 15.4.2012 http://www.okka-saatio.com/liitetiedostot/Kiusaaminen_ja_sen_ehkaisy_paivahoidossa.pdf.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä 2006: Gummerus Kirjapaino Oy

Kvarme, L; Helseth, S. & Natvig, G. 2010. School Children's Experience of Being Bullied – and how They Envisage their Dream Day. Scandinavian Journal of Caring Sciences. Nordig College of Caring Science.

Laitinen, T. 1998. Kiusaaminen vai kiusanteko. Päiväkotikiusaaminen henkilöstön mukaan. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Lehtinen, T. 2012. Turku nostaa osa-aikaisen päivähoiton maksuja. Turun Sanomat 28.4.2012.

Mankonen, J. 2008. Empatiakyky on paras eväs elämään. Kaupunkiutiset 25.10.2008. Viitattu 15.4.2012 <http://epaper.kaupunkiutiset.com/products/KUT-2008-10-25/pdfs/8.pdf>.

Mental Capital Care 2012. Vastaamo.fi – kokonaispalvelu verkkososiaalityöhön. Viitattu 18.7.2012 www.mentalcapitalcare.fi/kunnille/?gclid=CNdvYn0orECFaltmAod7TVCaA.

Mishna, F; Scardello, I; Pepler, D. & Wiener, J. 2005. Teachers Understanding of Bullying. Canadian Journal of Education 28/4/2005.

MLL 2010. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Viitattu 21.9.2012 http://www.mll.fi/mll/toiminta/paattyneet_projektit/#anchor-12816066.

MLL 2012a. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Mitä laki sanoo. Viitattu 12.4.2012 http://www.mll.fi/nuortennetti/kiusaaminen/syita_ja_seurauksia/mita_laki_sanoo/.

MLL 2012b. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lapsen itsetunnon tukeminen. Viitattu 31.7.2012 http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_itsetunnon_tukeminen/.

MLL 2012c. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Viitattu 25.4.2012 <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/varhaiskasvatus/suunnitelma/>.

Neijonen, M. 2009. Verkkoneuvonnan yksilöllinen asiakkuus muuttuvissa elämäntilanteissa. Pro Gradu tutkielma. Lapin yliopisto. Viitattu 18.7.2012 www.sosiaalikallega.fi/uula/tutkimustietoa/view.

Nordhagen, R; Nielsen, A; Stigum, H. & Köhler L. 2005. Parental Reported Bullying Among Nordic Children. Population Based Study. Norwegian Institute of Public Health. Blackwell Publishing Ltd.

Oulun seudun ammattiopisto 2006. Www-sivujen suunnittelu. Viitattu 9.10.2012 http://www.okol.org/verkkokurssit/vapaastivalittavat/www_sivujen_suunnittelu/luku6/suunnittelun_teoraa2.htm

Paane-Tiainen, T; Pölönen, A & Rajamäki, S. 2011. Elintapaohjanta virtuaaliseksi? ELVI ohjelmasuunnitelma ja selvitys vastaavista ohjelmista Suomessa. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisut 1/2012. Viitattu 21.9.2012
<https://www.google.fi/search?q=Paane-Tiainen%2C+T%3B+P%C3%B6l%C3%B6nen%2C+A+%26+Rajam%C3%A4ki%2C+S.+2011.+Elintapaohjanta+virtuaaliseksi%3F+ELVI+ohjelmasuunnitelma+ja+selvitys+vas+taavista+ohjelmista+Suomessa.+Pirkanmaan+sairanhoitopiirin+julkaisut+1%2F2012.+&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:fi:official&client=firefox-a>.

Pietarinen, J. 1999. Tutkijan ammattietiikka. Tutkijan ammattietiikan perusta. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 4.9.2012
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/tutkijan_ammattietikka_99.pdf?lang=fi

Pitkänen, V. 2012. Kosketus luo itsetuntoa ja muuttaa asenteita. Viitattu 23.4.2012
 Turun Sanomat.

Pollari, S. & Vatjus T. 2007. Lasten näkökulmia osallisuudesta päiväkodin vertaisryhmään. Kasvatustieteen pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos.

Pynnönen, K. 2009. Lasten kotihoidon tuen käyttö ja asenteet. Sosiaalitutkimuksen laitos. Sosiaalipolitiikan pro gradu –tutkimus. Tampereen yliopisto. Viitattu 12.4.2012
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03922.pdf>.

Schacter, R. 2011. Can Kindness be Taught?. Inspector. Winter 2011.

Siitonen, E. 2011. ”Olisi oikeasti aika ajatella lasta” Ihmeiden tekijät: Päivähoidon ryhmäkokoselvitys. Tehy ry. Multiprint Oy: Vantaa. Viitattu 30.4.2012
http://www.tehy.fi/@Bin/21534182/401499+Ihmeiden+tekij%C3%A4t_Netti.pdf.

Sosiaaliportti 2012a. Lastensuojelun käsikirja. Sadutus. Viitattu 15.4.2012
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/sadutus/>.

Sosiaaliportti 2012b. Sosiaalitoimen asiakastietojärjestelmät – kehittämishanke Lapin läänissä. Viitattu 18.7.2012 www.sosiaaliportti.fi/page/fa549bf-4aac-48ca-ad17-fd7f5b8e3dcb.aspx.

Tehy 2011. Sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestö. Ajankohtaista; Päivähoidon ryhmäkokoihin enimmäiskoko. Viitattu 30.4.2012
<http://www.tehy.fi/tehy/ajankohtaista/?x22250=21821451>.

THL 2010. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Lapset päivähoitossa 2000-luvulla. Viitattu 12.4.2012 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f69b0dc1-ec00-4e89-91a3-fec56b4f3969>.

THL 2012a. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Viitattu 18.4.2012 http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus.

THL 2012b. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Kasvun kumppanit, lasten hyvinvointia vahvistamassa. Kiusaamista voidaan ehkäistä jo pienestä pitäen. Viitattu 24.4.2012

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/toimintatavat/kiusaamista_voidaan_ehkaista_joy_pienesta_pitaen.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Viitattu 4.9.2012 http://www.tenk.fi/hyva_tieteellinen_kaytanta/htkfi.pdf.

Unicef 2012. Mikä on Lasten oikeuksien sopimus?. Viitattu 12.4.2012 <http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>.

Virtuaalinen sosiaali- ja terveystalvelukeskus 2012. Kansalaisneuvonta. Viitattu 17.7.2012 <http://www.sosiaalikallega.fi/kansalaisneuvonta>.

	OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS	1
TURUN AMMATTIKORKEAKOULU TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES		
OPISKELIJAN TIEDOT		
Nimi	Koskenkangas Anu, Lehtonen Tuija	
Osoite		
Puhelin koti		Puhelin työ
Sähköposti	anu.koskenkangas@students.turkuamk.fi, tuija.lehtonen@students.turkuamk.fi	
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma, Sairaanhoitaja	
OPINNÄYTETYÖ		
Aihe/ työnimi	Lapsen kiusaamisen ehkäisy, Kriisikansio ammattilaisille.	
Aikataulu	Valmis Joulukuu 2012	
TOIMEKSIANTAJA		
Organisaatio	Salon kaupunki	
Työn ohjaaja / yhteyshenkilö	Irmeli Leino	
Osoite	Ylhäistentie 2, 24120 Salo	
Puhelin	044 9075495	Sähköposti irmeli.leino@turkuamk.fi
OHJAAVAN OPETTAJAN YHTEYSTIEDOT		
Ohjaava opettaja	Bergfors Tarja, Marjo Kaarto	
Puhelin	044 9075497	Sähköposti tarja.bergfors@turkuamk.fi, marjo.kaarto@turkuamk.fi
Turun ammattikorkeakoulu Joukahaisenkatu 3 A, 20520 Turku puh. 02 263 350 faksi 02 2633 5791 sposti etunimi.sukunimi@turkuamk.fi		

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

OHJAUS JA VASTUUT

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Turun ammattikorkeakoulu vastaa opinnäytetyön ohjauksesta. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta.

OIKEUDET

Opinnäytetyön tekijänoikeus kuuluu tekijälle eli opiskelijalle. Tekijänoikeuden lisäksi myös muiden immateriaalioikeuksien osalta noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa kyseessä olevaa oikeutta koskevaa lainsäädäntöä.

TYÖSUHDE JA KUSTANNUKSET

Mahdollisesta työsuhteesta, työstä maksettavasta palkki-osta ja työstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä sopivat erikseen.

TULOSTEN JULKISTAMINEN JA LUOTTAMUKSELLISUUS

Opinnäytetyöstä laaditaan Turun ammattikorkeakoulun ohjeen mukainen kirjallinen raportti.

Kirjallinen raportti luovutetaan toimeksiantajalle ja asetetaan kirjaston kokoelmiin tai julkaistaan elektronisessa muodossa verkkokirjastossa.

Julkaistava opinnäytetyöraportti on laadittava niin, ettei se sisällä liike- tai ammattisalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta) salassa pidettäväksi määriteltyjä tietoja, vaan ne jätetään työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyön arvioinnissa otetaan huomioon sekä julkaistava että salassa pidettävä osa.

Opinnäytetyön toimeksiantaja ja opiskelija sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat.

Toimeksiantajan edustajalle varataan mahdollisuus tutustua opinnäytetyöraporttiin viimeistään neljätoista (14) päivää ennen aiottua julkaisemista. Toimeksiantaja antaa työstä ennen edellä mainittua julkaisemisajankohtaa lausunnon, jossa voidaan määritellä opinnäytetyöraporttiin mahdollisesti sisältyvät liike- tai ammattisalaisuudet, joita ei julkaista.

Mitä liike- tai ammattisalaisuuksiin liittyviä asioita ei esitetä opinnäytetyöraportissa?

Ei esitetä

OLEMME YHTEISESTI SOPINEET OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUKSESTA YLLÄ ESITETTYLLÄ TAVALLA

24 / 1 20 12

24 / 1 20 12

Opiskelija

Toimeksiantaja

LIITE : OPINNÄYTETYÖSUUNNITELMA

Tulosta lomake

Turun ammattikorkeakoulu
Joukahaisenkatu 3 A, 20520 Turku
puh. 02 263 350 faksi 02 2633 5791
sposti etunimi.sukunimi@turkuamk.fi

Taru Lehtonen / Turun korkeakoulu
Anna Wieru / Parempien osaajien talokasille yhteistyö -projektin proj.pääll.

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
 Terveysala, Salo
 Ylhäistentie 2
 24130 SALO
 Puh. (02) 263 350
 Fax. (02) 2633 6179

ANOMUS OPINNÄYTETYÖNÄ TOTEUTETTAVASTA PROJEKTISTA

Projektin nimi	Internet sivut kiusaamisen ehkäisystä päiväkotikäisillä lapsilla
Projektitehtävä	Luoda internet sivut kiusaamisen ehkäisystä
Projektin kuvaus	Projektin tarkoitus on luoda internet sivut, joissa käsitellään kiusaamisen ehkäisyä. Sivut on tarkoitettu varhaiskasvatuksen työntekijöille, lasten vanhemmille ja muille asiasta kiinnostuneille.
Projektin toteuttamisajankohta	01/01/2012 – 31/12/2012
Projektin arvioitu valmistumisajankohta	Joulukuu 2012
Projektisuunnitelma hyväksytty	5 / 4 20 12
Projektin ohjaajat	Tarja Bergförs Marjo Kaarto puh 044 907 54 97 puh _____
Sitoudumme toteuttamaan projektimme projektisuunnitelmassa esitettyjen vaiheiden puitteissa ja siten, että projektiin osallistuvien henkilöiden anonymiteetti säilyy.	
Projektin tekijät	Sairaanhoitaja, AMK (suuntautumisvaihtoehto) <i>Anu Koskenkangas</i> Anu Koskenkangas AHSHSK11 (ryhmä) <i>Tuija Lehtonen</i> Tuija Lehtonen
(puhelinnumero)	

Anomus käsitelty

26/4 2012

lupa myönnetty

lupa evätty, peruste _____

Allekirjoitus

Seija Hyvärinen

Seija Hyvärinen

Hallintoylihoitaja

Salon terveyskeskus

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	
KIUSAAMISEN EHKÄISY	
KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN	
KASVATUKUMPPANUUS	
LÄHTEET	
LISÄTIETOA	
TEKIJÄT	
TERVEYSNETTIIN	

Varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla esiintyy kiusaamista. Suomessa on nyt havahduttu tarkastelemaan tätä ilmiötä yhä enemmän. Pienten lasten kiusaamista ei ole tutkittu paljon, mutta tehdyt tutkimukset osoittavat, että sitä esiintyy jo hyvinkin pienten lasten keskuudessa.

Tämän internetsivun tarkoituksena on antaa asiaan liittyvää tietoa, sekä vinkkejä kiusaamisen ehkäisyyn alan ammattilaisille ja vanhemmille, sekä muille asiasta kiinnostuneille. Tärkeintä kiusaamisen ehkäisyssä on kiusaamisen tunnistaminen, varhainen puuttuminen sekä omien henkilökohtaisten asenteiden vaikutukset. Linkeihin on kerätty varhaiskasvatusikäisten kiusaamisen ehkäisyyn liittyvää tietoa, jotka pohjautuvat alan kirjallisuuteen sekä tutkimuksiin aiheesta. Painamalla linkkejä avautuu lisätietoa aiheeseen liittyen.

"Ni pojat nauraa ku ne kiusas tota tyttöä. Koira ja kissa seuraa tota tyttöä, joka on surullinen. Aunnon ja surullinen ku pojat kiusas tyttöä. Tyttö menee kotiin. Sit se syö ja menee levolle. Sit ulos ja näkee ne pojat ja piiloutuu nurkkaan. Sit ku pojat kävelee ohi ni tyttö menee kauppaan ostaa ruokaa. Sit se menee kauppaan ostaa ruokaa. Sit se menee kotiin ja ne syö äitin kanssa."

- Tyttö 6v. -

Copyright Anu ja Tuuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	
KIUSAAMISEN EHKÄISY	
KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN	
KASVATUKUMPPANUUS	
LÄHTEET	
LISÄTIETOA	
TEKIJÄT	
TERVEYSNETTIIN	

Taustaa

Päivähoidon osuus Suomessa on melkoisen suuri. 2000-luvun tilastoyhteenvetoja katsottaessa luvut ovat tasaisesti nousseet vuodesta 2004 asti.

Vuonna 2009 1–8 vuotiaita on ollut kaikenkalkkiaan 353 880. Heistä päivähoitossa on ollut 217 950 lasta. Prosenttina se on 61,6%. Lasten päivähoitoa toteutetaan kunnallisessa päivähoitossa, yksityisissä ostopalvelupäiväkodeissa, yksityisissä päivähoitopaikoissa sekä perhepäivähoitopaikoissa.

Kiusaaminen on kaikkien yhteinen ongelma. Pienten lasten kiusaamista ei ole tutkittu paljon, mutta tehdyt tutkimukset osoittavat, että sitä esiintyy jo hyvinkin pienten lasten keskuudessa. Suomessa on hiljakkoin ryhdytty tarkastelemaan tätä ilmiötä yhä enemmän. Tärkeimmäksi avainsanaksi kiusaamisen ehkäisyssä tulee kiusaamisen tunnistaminen, varhainen puuttuminen sekä henkilökohtaiset asenteemme.

"Sit ne pojat lopettaa kiusaamisen ja ne menee kävelee tytön kanssa ja koiran ja kissan kanssa. Koira haluaa kävellä hämmillä. Pojat pomppi hymyillen ja tyttö kävelee perässä. Ne on syönyt mustikkaa, mustikkopensassa. Ja miten taskuissa on vähän mustikkaa äidille ja isälle. Sit ne kaikki meni kotiin päivälevolle. Sit tuli yö."

- Tyttö 6v. -

Copyright Anu ja Tuuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

- MITEN TUKEA LAPSEN
ITSETUNNON KEHITTÄMISTÄ
- ITSETUNTOON
NEGATIIVISESTI
VAIKUTTAVAT ASIA

KIUSAAMISEN
TUNNISTAMINEN

KIUSAAMISEN EHKÄISY

KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Lapsen itsetunnon tukeminen

Hyvä itsetunto tarkoittaa myönteistä ja totuudenmukaista käsitystä itsestä sekä omista taidoista. Itsetunto kehittyy jatkuvasti, mutta nykykäsityksen mukaan uskotaan, että varhaisvaiheen (2-3 vuotias) kehitysvaihe olisi näistä yksi tärkeimmistä vaiheista itsetunnon kehittymistä ajatellen.

Hyvä perusta itsetunnolla saadaan omilta vanhemmilta ensimmäisten elinkuukausien aikana. Itsetunnon kehitys saa uusia virikkeitä ja se kehittyy yhteydessä toisiin ihmisiin. Nämä kokemukset ja niistä saatu palaute muokkaavat kehittyvää itsetuntoa. Jokainen vuorovaikutustilanne on itsetunnon kehittymisen kannalta tärkeä.

"Tapahtui tarhan pihalla; 2 vuotias tyttö kiusaa 3 vuotiaan tytön leikkäjä. Ei niin paljon kuitenkaan, että mieli pahoittuu. Tarhataiti selvittää tilanteen(oranssi kruununpää) Hänellä mukanaan toinen harjoittelija. Lopuksi kaikki on hyvin ja kavereita keskenään."

- Tyttö 3v. -

Copyright Anu ja Tuula

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

- MITEN TUKEA LAPSEN
ITSETUNNON
KEHITTÄMISTÄ
- ITSETUNTOON
NEGATIIVISESTI
VAIKUTTAVAT ASIA

KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

KIUSAAMISEN EHKÄISY

KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Miten tukea lapsen itsetunnon kehittymistä:

- Kehu lasta hänen yrittäessään, onnistuessaan ja ante hänelle tehtäviä, joiden suorittamisesta hän voi iloitia.
- Aikuisen kuin lapsenkin tulee harjoitella sietämään epävarmuutta ja jännitystä elämässä, itsetuntoakaan ei ole aina valtaa vaan jokinlainen tuntee epävarmuutta silloin tällöin.
- Pidä huoli, että lapsi tietää että tunteiden näyttäminen olevan luualista, eikä omia tunteita ja niiden näytämistä tarvitse peitellä.
- Muista kertoä lapselle siluun suhteasi häneen ja kerro miksi juuri tämä suhde on tärkeä ja miksi iloitset siitä (isä, äiti, kummi, pappi, mummi jne.)
- Itsetunto rakentuu jatkuvasti ympäristönä tulleen palautteen avulla.
- Kannusta ja kehu lasta.
- Avioi lapsen suorituksia sekä lasta itseään positiivisella tavalla.
- Ole lapsi huomioon, ole läsnä.
- Hei! lasta ja muista häneen. Näytä hänelle, että hän on tärkeä. Ihokosketus on äärimmäisen tärkeä kokemus, ihmisen kalpaa kosketusta läpi elämän.
- Tutustu lapseen, tunne itsesi. Tarkastele omia toimintatapojasi, asenteitasi, henkilöitäsi ja persoonallisuudesi piirteitäsi. Lapsesi ottavat niistä esimerkkejä.
- Anosta lasta ihmisestä ja kuuntele häntä.
- Lapsen tulee antaa kohdata elämässä myös pettymisiä, eikä häntä tule suojella liikaa.
- Pidä huolta siitä, että lapsi saa enemmän positiivista kuin negatiivista onnistumisen kokemuksia.
- Kehu kaikkien kuullen, molli kahden kesken. Yhdä molletta kohtaan tulisi olla kymmenen kehua.

"Kuvassa polka 6 vuotta reppii 3 vuotiaan tytön naama. Hän alkaa itkemään ja pahoittaa mieltään. Jonka vuoksi ottaa maasta hiekkia ja heittää sen pojan silmiin. Tyttö 6v taika-allaalla näki tilanteen ja toi tarhataidin kuvioihin selvittämään tilannetta. 6 v. Pyyysi anteeksi työlle ja tyttö pyysi anteeksi pojalta."

- Tyttö 6v. -

Copyright Anu ja Tuula

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU
TAUSTAA
LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN
* MITEN TUKEA LAPSEN
ITSETUNNON KEHITTÄMISTÄ
* ITSETUNTOON
NEGATIIVISESTI
VAIKUTTAVAT ASIAT
KIUSAAMISEN
TUNNISTAMINEN
KIUSAAMISEN EHKÄISY
KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN
KASVATUKUMPPANUUS
LÄHTEET
LISÄTIETOA
TEKIJÄT
TERVEYSNETTIIN

Itsetuntoon negatiivisesti vaikuttavat asiat:

- Kiusaaminen syö itsetuntoa tehokkaasti. Huono itsetunto vaikuttaa myös tulevaisuuteen ja tasapainoon elämässä.
- Kiusaamisen uhriksi joutuminen.
- Jatkuva negatiivinen palaute vuorovaikutustilanteissa.
- Vähättelyn kohteeksi joutuminen.
- Huomiotta jättäminen.
- Haukkuminen, nimittely, negatiivinen kommentointi, ilveily, selän takana puhuminen.

Itsetuntontaan heikko lapsi turvautuu usein toisten vähättelyyn ja kiusaamiseen ryhmässä. Näin ollen kiusatusta saattaa tulla kiusaaja.

"Kuvassa pisteet ovat nappeja, vasemmassa kulmassa on keppejä, keskellä on puu ja sen toisella puolella on ihmepalloja."

Copyright Anu ja Tuuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU
TAUSTAA
LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN
KIUSAAMISEN
TUNNISTAMINEN
* KIUSAAMISEN MUODOT
KIUSAAMISEN EHKÄISY
KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN
KASVATUKUMPPANUUS
LÄHTEET
LISÄTIETOA
TEKIJÄT
TERVEYSNETTIIN

Kiusaamisen tunnistaminen

Tutkijat tulivat siihen tulokseen, että koulukiusaamisen juuret alkavat jo päiväkodista. Tämän vuoksi asiaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja näin ollen ehkäistä sekä puuttua varhaisessa vaiheessa kiusaamiseen. Kiusaamisen määrittely työyhteisössä sekä sanana korostuu, jotta toimintamme voi olla johdonmukaisia ja saamme näkyviä vaikutuksia.

Kun kiusaaminen on määritelty, sen havainnointi lasten sosiaalisessa kanssakäymisessä on helpompaa. (Katso kiusaamisen muodot)

Kiusaamisen määrittelmä toteutuu vasta, kun teot ovat toistuvia. Yhden kerran tapahtunutta ilkeyttä ei vielä voi luokitella kiusaamiseksi.

"Henkilöt (silmiä) olivat auton sisällä ja tappelevat, paitsi ensimmäinen jonossa, joka ajoi autoa. Ympyröistä keskellä tultiin autosta ulos ja isot ympyrät olivat auton renkaat."

Copyright Anu ja Tuuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

KIUUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

• KIUUSAAMISEN MUODOT

KIUUSAAMISEN EHKÄISY

KIUUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUSKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Kiusaamisen muodot

Fyysinen kiusaaminen 7,5%	Sanallinen kiusaaminen 8,2%	Psyykinen kiusaaminen 10,7%
<ul style="list-style-type: none"> -lyöminen -potkiminen -kamppaaminen -esteenä oleminen -vaatteiden repiminen -nipistely -kivien ja hiekan heittäminen -leikkien sotkeminen 	<ul style="list-style-type: none"> -haukkuminen -nimittely -härnäminen -lälättäminen -vaatteiden, hiusten ym. kommentointi 	<ul style="list-style-type: none"> -uhkailu -manipulointi -kirstäminen -ilveily, ilmeily -poissulkeminen -leikin sääntöjen muuttaminen -selän takana puhuminen -puhumatta jättäminen <p style="font-size: small; margin-top: 10px;">(Kirves & Stoor-Grenner 2010, 41–42.)</p>

Copyright Anu ja Tuija

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

KIUUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

• KIUUSAAMISEN EHKÄISY

• IHMINEN LASTA, KUUNTELE
HÄNTÄ

• OIKAT ASETEET

• SADUTUS

• MITEN EHKÄISTÄ
KIUUSAAMISTA

KIUUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUSKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Kiusaamisen ehkäisy

Kiusaamisen ehkäisemisen edellytyksenä on kiusaamislanteiden tunnistaminen. Avainsanana toimii havainnointi ja tilanteeseen puuttuminen.

- Lasta on kuunneltava ja hänelle on annettava mahdollisuus puhua.
- Luodaan sellainen ilmapiiri, jossa on helppo puhua ja ratkoa ristiriitoja.
- Lasten leikkijä tulee aktiivisesti havainnoida niin sisä- kuin ulkoleikkeissäkin.
- Tarinoiden kertominen, joka käsittelee kiusaamista ja ystävyyttä rohkaisee lapsia puhumaan tunteistaan ja tunnistamaan tilanteita (esim. sadutus).
- Lapsen ohjaaminen oikeaan suuntaan aikuisen näyttäessä esimerkkiä ja mallia.
- Tapa- ja moraalikasvatus, jolla tarkoitetaan kotona sekä päivähoitossa tapahtuvaa kasvatustyötä.
- Lasten osallisuuden vahvistaminen.
- Vertaissuhteiden ja sosiaalisten taitojen sekä aggression hallinnan tukeminen.
- Kaikki lapset eivät puhu, jolloin havainnointi korostuu entisestään.
- Jokaisen aikuisen velvollisuus on ehkäistä kiusaamista.
- Kiusaamiseen havainnointiin tulee kiinnittää huomiota jo ennakoon, jotta kiusaamislanteet eivät pääsisi kehittymään.

Copyright Anu ja Tuija

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	<h2>Huomioi lasta, kuuntele häntä</h2> <ul style="list-style-type: none">Kiusaamisen ehkäisemisen edellytyksenä on kiusaamistilanteiden tunnistaminen. Avainsanana toimii havainnointi ja tilanteeseen puuttuminen. Lasta on kuunneltava ja hänelle on annettava mahdollisuus puhua.Päivähoidon työntekijän on luotava sellainen ryhmän ilmapiiri, jossa on helppo puhua ja ratkoa ristiriitoja.Lasten leikkejä tulee aktiivisesti havainnoida niin sisä- kuin ulkoleikeissäkin. Tarinoiden kertominen, joka käsittelee kiusaamista ja ystävyyttä rohkaisee lapsia puhumaan tunteistaan ja tunnistamaan tilanteita.Lapset voivat hyödyntää tarinan kautta ratkaisuja myös omassa elämässään. Ne antavat lapsille uutta näkökulmaa. Lapsien haastattelu ja havainnointi, leikkien kuuntelu ja jutustelu paljastavat hyviä ajoin jos kiusaamista todella tapahtuu ja silloin siihen voi puuttua. Vanhempien kanssa keskustelu ja avoin yhteistyö on lapsen parhaaksi.Kaikkien lasten tulee voida tuntea, että heitä arvostetaan ja heistä välitetään. Heidän tulee voida luottaa aikuiseseen joka heidän kanssaan on.Aikuisen tehtävä on määritellä lapselle mikä on hyväksyttävää käytöstä ja mikä ei. Nämä raamit tulisi luoda heti. Kun aikuiset viestittävät käytöksellään, etteivät he hyväksy kiusaamista sekä tuovat sen selkeästi esille, on sillä positiivinen vaikutus kiusaamisen vähentämiseen.Näytä esimerkkiä lapselle omalla toiminnallasi.
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	
KIUSAAMISEN EHKÄISY	
• HUOMIOI LASTA, KUUNTELE HÄNTÄ	
• OMAT ASEENTEET	
• SADUTUS	
• MITEN EHKÄISTÄ KIUSAAMISTA	
KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN	
KASVATUKUMPPANUUS	
LÄHTEET	
LISÄTIETOA	
TEKIJÄT	
TERVEYSNETTIIN	

Copyright Anu ja Tuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	<h2>Omat asenteet</h2> <ul style="list-style-type: none">Helposti jäämme tutkaillemaan toisten toimintaa ja unohtamme mitä viestejä itse välitämme ympäristöön. Omat asenteet, arvot ja maailmankatsomus välittyvät lastemme maailmaan, niin vanhempien kuin päivähoidon työntekijöidenkin osalta. Kts. kasvatuskumppanuus -osio.Itsetarkkailu paljastaa nämä merkittävät tekijät, jotka muokkaavat lastenkin käyttäytymistä. Vanhemmat ja päivähoidon työntekijät saattavat huomaamattaan ylläpitää kiusaamista omien asenteidensa avulla. Esim. henkilökunta tokaisee huomaamattaan "taas tuo Mikko heittää hiekkaa tuolta", jonka muut lapset kuulevat. Tällainen toiminta saattaa edesauttaa kiusaajaksi leimautumista muiden lasten keskuudessa.Vanhempi tai päivähoidon työntekijä toimii esimerkkinä ottaen lapsen sanoman vakavasti vastaan ja antaa omalla esimerkillään palautetta ympäristöön. Lapsen tulee saada kokea, että hän on tärkeä ja tulee kuulluksi.Yhteinen näkemys asioista pystytään luomaan vasta silloin, kun oivalletaan tarkastella asiaa jokaisen osapuolen näkökulmasta.Aina ei ole helppoa asettaa toisen asemaan, mutta se on edellytys hyvälle yhteistyölle. Yhteisymmärrys johtaa kompromissiin, jossa tavoitteena on aikaansaada jokaista osapuolta tyydyttävä ratkaisu.Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden käsitys kiusaamisesta voi olla hyvinkin erilainen. Sanan sisältö vaihtelee myös työntekijöiden keskuudessa, meillä jokaisella on oma käsitys siitä mitä kiusaaminen on ja siihen vaikuttavat oma asenne, kokemusmaailma ja persoonallisuuden piirteet. (Esim. päiväkodissa lyöminen kiellettyä, mutta kotona taas vanhempi voi kannustaa lasta puolustamaan itseään lyömällä, mikäli joku lyö ensin.)On tärkeää ensin määritellä sana kiusaaminen, ennen kuin pystytään luomaan yhteiset pelisäännöt, joita jokainen noudattaa.Päivähoidossa olisi tärkeää sisäistää yhtenäinen linja kiusaamisen suhteen ja toimia yhteisesti sovituilla tavalla. Sovituissa menetelmissä ja säännöissä tulisi pysyä, niin kotona kuin päivähoitossakin.
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	
KIUSAAMISEN EHKÄISY	
• HUOMIOI LASTA, KUUNTELE HÄNTÄ	
• OMAT ASEENTEET	
• SADUTUS	
• MITEN EHKÄISTÄ KIUSAAMISTA	
KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN	
KASVATUKUMPPANUUS	
LÄHTEET	
LISÄTIETOA	
TERVEYSNETTIIN	

Copyright Anu ja Tuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

KIUUSAAMISEN
TUNNISTAMINEN

KIUUSAAMISEN EHKÄISY

- HUOMIOI LASTA, KUUNTELE
HÄNTÄ
- OMAT ASENTEET
- SADUTUS
- MITEN EHKÄISTÄ
KIUUSAAMISTA

KIUUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUSKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Sadutus

Lapsen kuuntelemisen tärkeys tulee esille monessa eri yhteyksissä, mm. itsetunnon kehityksessä, vuorovaikutuksessa muihin sekä itsensä kuuluksi kokemisen -tilanteissa. Story telling, suomeksi sadutus, on yksi hyväksi koettu menetelmä, jolla voidaan mm. ehkäistä syrjäytymistä ja tukea lapsen kehitystä.

- Sadutus korostaa lapsen osallisuutta ja sitä voi harjoittaa ammattilaiset sekä muut asiasta kiinnostuneet.
- Sadutuksessa lapsi kohdataan aidosti, häntä kuunnellaan ja hänen kanssaan ollaan läsnä.
- Tämä metodi antaa lapselle turvallisuuden ja läheisyyden tunteen, joka on yksi vanhemmuudenkin tärkeimmistä tehtävistä.
- **Sadutuksen ohjeistus:** Lasta pyydetään kertomaan tarina. Aikuinen ei saa johdatella tarinaa. Aihe voi olla vapaa tai yhdessä määritelty. Aikuinen kirjaa lapsen tarinan sanasta sanaan juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Kun tarina on valmis aikuinen lukee tarinan lapselle ääneen ja lapsi voi vielä korjata tarinaa haluamallaan tavalla.
- Sadutus on vain yksi lapsen kuuntelemisen keino.
- Lapselle voi myös lukea satuja, jotka käsittelevät kiusaamista. Tämän jälkeen lapsen kanssa on helppo keskustella kiusaamisesta luontevasti.

Copyright Anu ja Tuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

KIUUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

KIUUSAAMISEN EHKÄISY

- HUOMIOI LASTA, KUUNTELE
HÄNTÄ
- OMAT ASENTEET
- SADUTUS
- MITEN EHKÄISTÄ
KIUUSAAMISTA

KIUUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUSKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Miten ehkäistä kiusaamista

- Aikuinen ei puhu ”pahaa” lasten kuullen muista ihmisistä.
Esim. työväen puhuu toiselle negatiiviseen sävyyn lapsen vanhemmista, jotka tulevat aina hakemaan myöhässä lasta päiväkodista. Lapsi leikkii lähistöllä ja kuulee keskustelun.
- Luolettava ilmapiiri luodaan pienistä asioista.
Kun lapsi tulee päiväkotiin kysytään miten hän voi, mitä kuuluu jne. Jolloin vahvistetaan tunteita siitä, että lähiöllä voidaan puhua kielteisistä tunteista. Siinä olet minulle tärkeä ja olet tervetullut päiväkodin ryhmään.
- Älä keskeytä lasta hänen puhuessaan.
Esim. lapsi sanoo: minä haluaisin...Hoitaja: tulle tänne melkein kanssa esikartelemaan? Tule vaan!
- Kiusaamisen ehkäisyä voi käynnistää sisäenääntä keromalla lapsille päiväkodin yhteisissä säännöissä.
Melkein ryhmässä ei suvaitse työmistä, polkimista, ilkellyä ja siitä seuraa seuraväläinen seuraamus.
- Kun aikuinen havainnoi ja näkee epäolukaudenmukaisuutta, siihen tulee puuttua heti ja asialista tulee keskustella.
Esim. hiekkalaatikolla 2 poikaa heittää hiekkaa toisten päälle. Aikuinen kieltää keran, jos toiminta edelleen jatkuu, tulee seuraamus, jota toteutetaan johdonmukaisesti.
- Lapsi otetaan mukaan sääntöjen suunnitteluun.
Esim. mietitään yhdessä mitä saa tehdä ja mikä on kiellettyä. Lapsi motivoituu, kun saa itse osallistua. Yhteiset säännöt näkyville, jolloin on lapsi laittanut puumerkinnsä (oma nimi, somen[ilki]) ja näihin yhteisesti sovittuihin sääntöihin palataan tarpeen vaatiessa ja aika ajoin.
- Kuuntele molempien osapuolien kertomus kiusaamisilanteesta puolueettomasti.

”Kuvassa on perheen isä ja äiti, kaksi tytärtä ja heidän kaksi ystävänsä. Surullinen naama on lyönyt äitiä ja isää ja hän on surullinen, koska häntä komennettiin asiasta. Muut lapset ovat iloisia, koska häntä komennettiin.”

- Tyttö Ev. -

Copyright Anu ja Tuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	<h2>Kiusaamiseen puuttuminen</h2> <p>Se miten kiusaamistilanteeseen puututaan riippuu kiusaamistilanteesta. Pienten lasten kohdalla se onnistuu empaattisen ja taitavan aikuisen avulla helposti. Varhaiskasvatusikäiset lapset reagoivat helposti aikuisen läsnäoloon, he uskovat ja luottavat aikuisen kykyyn ratkaista ristiriitatilanteet. Heille ei ole vielä muotoutunut käsitystä itsestään kiusaajana tai kiusattuna. Kiusaamistilanteisiin puuttumisen keinot poikkeavat toisistaan eri tilanteissa.</p> <ul style="list-style-type: none">• Kiusaamiseen tulee aina puuttua johdonmukaisesti.• Riita ja kiusaamistilanne tulee pystyä erottamaan toisistaan. Riita tilanne on tasapuolinen, kun taas kiusaamistilanteessa käytetään valtaa ja toinen osapuoli joutuu alistumaan. Kiusaaminen on toistuvaa toimintaa.• Kiusaamistilanteiden oikeanlainen puuttuminen vaatii lapsen temperamentin ja yksilöllisten ominaisuuksien tunnistamista.• Kiusaamisen puuttumisessa tulee muistaa molemmat osapuolet. Niin kiusaajalla kuin kiusatullakin on tarpeet empaattiseen apuun ja tukeen.• Aikuisen päämääränä olisi tarjota eri toimintatapoja ja ratkaisumalleja, jos lapsi ei siihen vielä itse kykene.• On tärkeää luoda positiivisia vuorovaikutuskokemuksia molemmille osapuolille.• Jokaisen aikuisen tulee puuttua kiusaamiseen.• Tärkeää on kuunnella molempia osapuolia. <p><i>"Kuvassa on isi joka hemostuu, kun joku löi jotain muuta. (kiusaaminen on kuvassa sininen väntyskohta)"</i></p> <p>- Tyttö 2v. -</p>
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	
KIUSAAMISEN EHKÄISY	
KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN	
• MITEN PUUTTUA KIUSAAMISEEN	
KASVATUKUMPPANUUS	
LÄHTEET	
LISÄTIETOA	
TEKIJÄT	
TERVEYSNETTIIN	

Copyright Anu ja Tuija

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	<h2>Miten puuttua kiusaamiseen</h2> <ul style="list-style-type: none">• Olemassa on säännöt, joita toteutetaan yksikössä aina samalla tavalla. Esim. toisen kädestä ei oteta leluja, toisia ei saa nimittää, ei lyödä, ei potkita jne. Nämä säännöt koskevat kaikkia samoin tavoin ja niistä poikkeaminen johtaa keskusteluihin lapsen kanssa aikuisen johdolla.• Riidan selvittelytilanteessa tulee huomioida lapsen temperamentti ja viireystaso jolloin mm. rauhoittumistavat poikkeavat toisistaan. Lapsat ovat erilaisia ja toinen lapsi saattaa tarvita enemmän aikaa asian ymmärtämiseen kuin toinen lapsi.• Aikuinen tarjoaa erilaisia sovittelumalleja, jolloin on mahdollista päästä sopuun. Esim. riita syntyi ponista. Maija leikki tässä ensin, Tuija odottaa hetken ja sitten kun Maija on lopettanut leikkimistä tällä ponilla on sitten Tuijan vuoro. Odotus palkitaan, molemmat saivat tyydyttävän ratkaisun tilanteeseen eikä tilanteesta jää negatiivisia tunteita pinnan alle.• Myös riitatilanteissa otetaan huomioon positiiviset asiat ja hienosti toimittu asia palkitaan, samalla kun huonosta käyttäytymisestä huomautetaan. Esim. lapsi ottaa toisen kädestä lelun, siitä huomautetaan ja annetaan takaisin sille jolta se otettiin pois. Kun toinen lapsi samassa tilanteessa antaa oman lelunsa sitä halunneelle, häntä keuhetaan.• Leikkipisteet ja leikkivuorot ehkäisevät riitatilanteita. Esim. leluja ei ole tarpeeksi kaikille, aikuinen katsoo kellon aikaa, jonka jälkeen vaihdetaan leikkijät. Leikkipisteillä taas ehkäistään yksinäämistä ja kaikkiin pisteisiin valikoituu tietty määrä lapsia jolloin kukaan ei jää yksin.• Kiusaaja ja kiusatun leima istuu tiukassa. Etsi hyviä asioita pienistäkin tapahtumista ja korosta positiivisuutta. Jokaisessa lapsessa on hyvää.
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	
KIUSAAMISEN EHKÄISY	
KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN	
• MITEN PUUTTUA KIUSAAMISEEN	
KASVATUKUMPPANUUS	
LÄHTEET	
LISÄTIETOA	
TEKIJÄT	
TERVEYSNETTIIN	

Copyright Anu ja Tuija

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN

KIUSAAMISEN EHKÄISY

KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus tarkoittaa varhaiskasvatuksen ja kodin yhteistyötä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Vanhemmat ja varhaiskasvatus ovat tasavertaisia kasvatussuhteessa, mutta tehtävät eroavat toisistaan. Vanhemmilla on päävastuu sekä oikeus lapsensa kasvatukseen ja varhaiskasvatus tukee vanhempia tiedoillaan ja taidoillaan. Kasvatuskumppanuus on ammatillinen asiakassuhde, jossa varhaiskasvatuksen tehtävänä on rakentaa pohja kasvatuskumppanuudelle ja ylläpitää sitä.

Vanhempien kanssa keskustelu ja avoin yhteistyö on lapsen parhaaksi. Päivähoidon työntekijän tulisi rohkaista vanhempia näihin keskusteluihin. Lapsilta voi kysyä suoraan kiusaamisesta ja heille voi näyttää kuvia kiusaamistilanteista ja kysyä mitä tunteita se heissä herättää. Tämä on tehokas keino yhteyden avaamiseen ja lapsen ymmärtämiseen.

Päivähoitossa kuin kotonakin tulisi olla yhtenäinen käsitys siitä, miten vanhemmat osallistuvat asiaan ja miten seuraa tilannetta, koska aina tasavertainen riitatilanne ei vaadi aikuisen puuttumista tilanteeseen.

Kasvatuskumppanuudessa nousee päätösasiaksi aikuisten yhteistyö, jonka päämääränä on lastemme hyvinvointi. Kaiken lähtökohdaksi on se, että aikuiset pyrkivät kehittämään kykyään kuulla lasta sekä kehittämään tasavertaista vuoropuhelua niiden ihmisten kesken, jotka osallistuvat lapsen elämään. Kasvatuskumppanuus perustuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen.

Copyright Anu ja Tuuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU

TAUSTAA

LAPSEN ITSETUNNON
TUKEMINEN

KIUSAAMISEN
TUNNISTAMINEN

KIUSAAMISEN EHKÄISY

KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN

KASVATUKUMPPANUUS

LÄHTEET

LISÄTIETOA

TEKIJÄT

TERVEYSNETTIIN

Lähteet

- Caocciatore, R. 2007. Aggression portaat – Opetusmateriaali kouluille. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Finlex. 2012b. Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulemisesta. Viitattu 16.4.2012 <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910080>.
- Frizen, A.; Jonsson, A.-K. & Persson, C. 2007. Adolescents Perception of Bullying: Who is Victim? Who is Bully? What can Be Done to Stop Bullying? Adolescence. vo. 42, No. 168, Winter 2007. Libra publisher, Inc., 3089C Clairemont Dr., PMB 383, San Diego, Ca 92117.
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 29.2.2012 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7ca705d5-e5be-415f-b70b-4b882c8e707f>
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Viitattu 14.2.2012 <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c0cfd7a149c551b0c9050dfe07bb0319/133058247/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf>
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan. Viitattu 29.2.2012 <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c31f4bb78ef50d79d18521108959889d/1330525090/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf>
- Laitinen, T. 1998. Kiusaaminen vai kiusanteko. Päiväkotikiusaaminen henkilöstön mukaan. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- MLL 2012c. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lapsen itsetunnon tukeminen. Viitattu 31.7.2012 http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_itsenunnon_tukeminen/
- Pitkänen, V. 2012. Kosketus luo itsetuntoa ja muuttaa asenteita. Viitattu 23.4.2012 Turun Sanomat.
- THL 2010. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Lapset päivähoitossa 2000-luvulla. Viitattu 12.4.2012 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f98b0d01-ec00-4e89-91a3-fec06b4f3969>

Copyright Anu ja Tuuja

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	Lisätietoa saatavilla
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910090
KIUSAAMISEN EHKÄISY	http://www.thl.fi/thi-olient/pdfs/7ca705d5-e5be-415f-b70b-4b862c8e707f
KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN	http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/o0cfd7a14dc051b0c905odfec7bb0319/1330356247/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkim%20lapset.pdf
KASVATUSKUMPPANUUS	http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c31f4bb78ef9cd79d18521108959889d/1330525090/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20v%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf
LÄHTEET	http://www.mll.fi/@Bin/14335520/Laura+Kirves.pdf
LISÄTIETOA	http://www.okka-saatio.com/liitetiedostot/Kiusaaminen_ ja_ sen_ ehkaisy_ paivahoidossa.pdf
TEKIJÄT	http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/varhaiskasvatus/suunnitelma/
TERVEYSNETTIIN	http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ ja_ kasvatus/lapsen_ itsetunnon_ tukeminen/
	http://www.tehy.fi/@Bin/21534182/401499+Ihmeiden+tekij%C3%A4t_ Netti.pdf
	http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalueet/tyomenetelmat/sadutus/
	http://www.thl.fi/thi-olient/pdfs/f69b0dc1-ec00-4e69-91a3-fec56b4f3969
	http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/toimintatavat/kiusaamista_ voidaan_ ehkaista_ jo_ pienesta_ pitaen
	http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus
	http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus

Copyright Anu ja Tuija

VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY

ETUSIVU	Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö 2012
TAUSTAA	
LAPSEN ITSETUNNON TUKEMINEN	VARHAISKASVATUSIKÄISTEN LASTEN KIUSAAMISEN EHKÄISY
KIUSAAMISEN TUNNISTAMINEN	-nettisivut
KIUSAAMISEN EHKÄISY	Sivujen sisällöstä vastasivat sairaanhoitajaopiskelijat
KIUSAAMISEN PUUTTUMINEN	
KASVATUSKUMPPANUUS	
LÄHTEET	
LISÄTIETOA	
TEKIJÄT	
TERVEYSNETTIIN	

Anu Dodson ja Tuija Lehtonen
Sivujen www-toteutus Ville Hultin

